

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2012 – 2013

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Helena Vavříková

Význam rodinného prostředí pro rozvoj osobnosti

Praha 2013

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Bc. Simona Bejvlová

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED STUDIES

2012 - 2013

BACHELOR THESIS

Helena Vavříková

**Effects of Family Environment on Personality
Development.**

Prague 2013

The Bachelor Thesis Work Supervisor: Mgr. Bc. Simona Bejvlová

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Helena Vavříková

Poděkování

Chtěla bych poděkovat vedoucí práce Mgr. Bc. Simoně Bejvlové za cenné rady, podněty a připomínky při zpracování mé bakalářské práce.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá vlivem rodinného prostředí na vývoj osobnosti. v teoretické části upřesňuje přirozená vývojová stadia osobnosti, funkci rodiny, význam rodiny a výchovné styly. Pomocí praktické části – kazuistik se získává náhled do skutečného vývoje osobností na základě rodinného prostředí. Na závěr bakalářské práce jsou vyvozeny závěry z praktické části, ve které se potvrzují hypotézy.

Klíčové pojmy

Funkce rodiny, kazuistiky, potřeby osobnosti, rodina, vývoj osobnosti, významy rodinného prostředí.

Annotation

This Bachelor thesis deals with the impacts of family environment on personality development. The theoretical section of the thesis specifies natural stages of personality development, the purpose and significance of a family and educational styles. The research section of the thesis (case reports) offers an insight into real-world aspects of personality development in relation to family environment. In the final section of the thesis, conclusions are drawn from the research work and the presented hypotheses are confirmed.

Key words

Case reports, family, family functions, personality development, personality needs, significance of family environment.

OBSAH

Úvod	8
TEORETICKÁ ČÁST	9
1 Rodina	9
1.1 Funkce rodiny.....	10
1.2 Typy rodin	11
2 Vývojová stádia osobnosti	13
3 Potřeby osobnosti.....	25
3.1 Deprivace	26
4 Výchovné styly rodin	28
4.1 Vhodné výchovné rodinné styly	28
4.2 Nevhodné výchovné rodinné styly	29
4.3 Ideální funkční rodina.....	30
5 Vliv rodiny pro rozvoj osobnosti	32
PRAKTICKÁ ČÁST	33
6 Metoda výzkumu	33
6.1 Cíl výzkumu a hypotézy	33
7 Kazuistiky	34
7.1 Kazuistika č. 1	34
7.2 Kazuistika č. 2	39
7.3 Kazuistika č. 3	40
7.4 Kazuistika č. 4	45
7.5 Kazuistika č. 5	46
7.6 Kazuistika č. 6	47
7.7 Kazuistika č. 7	48
8 Shrnutí praktické části	51
Závěr.....	53
Seznam použitých zdrojů	55
Seznam grafů	59
Seznam příloh	60

ÚVOD

S dětmi je v určitých fázích života rodiny spojena velká péče, zejména v době dětství, velká odpovědnost rodičů a odříkání. S narozením dítěte rodiče často přehodnotí své postoje a měřítko hodnot. Výchova vyžaduje psychickou, emoční, materiální a neposledně pedagogickou přípravu. Výchova dítěte vyžaduje „rodiče celého“.

Dítě je v raném věku zcela odkázáno na své rodiče, proto je úloha vytvoření vhodného rodinného prostředí důležitá. Rodina je v prvních letech dítěte nezastupitelná. Utváření osobnosti je zcela závislé na rodině. Dítě přijímá vzorce ze své rodiny a bere je za své. Přijímá kulturu své rodiny je přístupno normám a hodnotám. Na základě pozitivní, ale i negativní výchovy je člověk schopen předávat tyto pravidla dále ve svých nově založených rodinách. Rodinné prostředí a hlavně jeho kvalita předurčuje, co z dítěte vyroste, zda zralá či nezralá osobnost.

Cílem mé práce je nastínit na základě odborné literatury a kazuistik, jak důležitá je rodina a rodinné prostředí pro zdárný vývoj dospělého jedince. Dalším cílem je potvrdit či vyvrátit stanovené hypotézy na základě teoretické a praktické části bakalářské práce.

Během mé praxe na sociálním odboru, jsem navštívila několik rodin, které měly problémy s výchovou dětí. Většinou se jednalo o rodiny, které byly v rozvodovém řízení, rodiny, kde rodiče nebo děti jsou závislí na alkoholu a drogách. Ovšem nejvíce zastoupeny byly problémy s výchovou dětí, které se řešily ve školách.

Chtěla bych poukázat na nezastupitelnost rodiny a rodinného prostředí pro zdravý vývoj osobnosti.

„Jakmile se člověk začne tvořit, je třeba péče, aby se neznetvořil a nezvrhnul.“¹

¹ KOMENSKÝ, Jan Amos. *Informatorium školy mateřské* [online]. Vyd. v nakl. Academia 2. Praha: Academia, 2007, 132 s. [cit. 2012-12-02]. Europa (Academia), sv. 5. ISBN 978-802-0014-511.

TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

Rodina je základní, primární jednotkou v každé kultuře. Většinou ji tvoří matka, otec a jejich děti. Rodina je prvním prostředím, se kterým se dítě setkává. Je tedy velmi důležitá pro rozvoj osobnosti a významně ji ovlivňuje. Kvalitní působení rodinného prostředí má nezastupitelnou úlohu při výchově osobnosti a je ideálním místem k všestrannému rozvoji dítěte. Toto působení nemůže nahradit žádná jiná instituce.

Rodinou rozumíme většinou rodiče, děti, prarodiče. Vzniká zpravidla na základě manželství mezi ženou a mužem. Manželství může být uzavřeno před orgánem státu, to je: občanský sňatek a církevní sňatek. Rodina je instituce, která je obsažena v našich zákonech: č. 94/1963 Sb., Zákon o rodině.

„Výchova dítěte během prvních let života je jen stěží možná mimo rodinu. Všechny známé společnosti, které se pokoušely o nahrazení rodiny nějakou jinou výchovnou institucí (např. jesle s denní docházkou), po určité době uznaly nenahraditelnost rodiny a od podobných pokusů odstoupily.“²

Ve vhodném rodinném prostředí zažívají děti pocity přátelství, lásky, spokojenosti, bezpečí, tolerance, úcty, sounáležitosti, zodpovědnosti, respektu. Dítě je citovou, ekonomickou investicí. Rodina je nezastupitelná instituce pro výchovu dětí a posléze pro výchovu dospělého jedince, který je schopen samostatného života. Vhodné podmínky rodinného prostředí usnadňují dospělému jedinci vstup do života.

Rodina ukazuje dítěti, jak by se mělo chovat, jak si pomáhat, jak řešit problémové situace, utvářet si vlastní názory. Pomáhá vyrovnávat se zátěžovými situacemi a nalézt vhodná řešení. To vše je možné pouze v kvalitním rodinném prostředí, kterým je dítě právoplatným členem.

Rodina byla uznávanou institucí i napříč stoletími. Každá doba měla své problémy, ale rodina byl vždy pevný bod. Rodina by měla být pro dítě, ale i pro dospělého jedince místem, kam se budou rádi vracet, kde se budou cítit bezpečně.

„Rodina poskytuje dítěti modely k napodobování a identifikaci. Předává mu základní model – model sociální interakce a komunikace v malé sociální skupině. Začleňuje dítě

² MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2008, 182 s. ISBN 978-807-3675-028.

do určitého způsobu života a předává mu určité sociální požadavky a normy. Odměnami a tresty podporuje přijetí těchto požadavků a norem, jejich interiorizaci a exteriorizaci v chování dítěte. Tím dochází k socializaci dítěte v rodině, k jeho výchově.“³

„Konečně má rodina ještě jednu těžko zastupitelnou funkci. Má poskytnout všem členům rodiny dětem i dospělým, podmínky k uspokojení nejhlubších citových potřeb, potřeb citového bezpečí, jistoty, že mě má někdo rád, koho i já bezvýhradně miluji a komu mohu v této lásce důvěřovat, pro koho jsem jedinečný a nenahraditelný.“⁴

1.1 Funkce rodiny

„Rodina plní v lidské společnosti řadu biologických, ekonomických, sociálních a psychologických funkcí. Poskytuje mu potřebné zázemí, uspokojuje jeho potřeby a zprostředkovává zkušenost, kterou nelze získat jinde.“⁵

Aby se osobnost harmonicky vyvíjela, je zapotřebí, aby rodina plnila tyto funkce:

- ❖ Reprodukční funkce – plození potomků, dětí, uspokojuje sexuální potřeby. Naplňuje zcela význam rodiny. Rodina se stává úplnou, tzn. rodiče a dítě.
- ❖ Emocionální funkce – poskytuje citové zázemí, uspokojuje potřebu lásky, pozornosti a uznání.

„Zajišťuje členům rodiny – dětem i dospělým ochranu a pomoc v každodenním životě (včetně společné domácnosti, odpočinku) i v situacích ohrožení (v nemoci, v ekonomické tísní, při ohrožení přírodními katastrofami, jinými sociálními skupinami atd.).“⁶

- ❖ Výchovná funkce – výchova, socializace v rámci rodiny. Přenos kulturních vzorců, tradic, zvyků. Ale i osvojení mateřského

³ ČÁP, Jan. *Psychologie výchovy a vyučování*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1993, 272 p. ISBN 80-706-6534-3.

⁴ HORÁK, K. *Hovoříme s rodiči*. In: LANGMEIER, J. *Funkce rodiny a její vývojové změny: Sborník rozhlasových přednášek*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979, 18 p.

⁵ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese. Variabilita a patologie lidské psychiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999, 317 s. ISBN 80-717-8214-9.

⁶ ČÁP, Jan. *Psychologie výchovy a vyučování*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1993, 271 p. ISBN 80-706-6534-3.

jazyka, tedy komunikační schopnosti a základní hygienické návyky. Pomáhá začleňovat do společnosti. Předává sociální statut – příslušnost ke společnosti.

- ❖ Ekonomická funkce – zajišťuje ekonomickou stránku rodiny. Na základě hmotného zajištění rodiny, má dítě lepší přístup ke vzdělání, lépe plní jeho přání.

1.2 Typy rodin

„Rodina byla od pradávna prvním a mnohdy i jediným zdrojem podpory lidí, kteří se dostali do nesnází. a to bez ohledu na to, jestli se s hendikepem již narodili, nebo jejich nesnáze vznikly později. v tradičních společnostech vládla v rodině plná ekonomická i vztahová solidarita.“⁷

- ❖ Rodina úplná – oba rodiče, otec, matka a dítě.

„Je jisté, že nejlepší předpoklady pro výchovu jsou tam, kde v rodině nikdo nechybí a kde všichni jsou navzájem spjati tímto blahodárným poutem.“⁸

- ❖ Rodina neúplná – jeden z rodičů chybí (úmrtí, rozvod)

„Žádné dítě nemůže za rozvod rodičů! Ať je jakékoliv, ať sebevíce zlobí nebo dělá rodičům starosti. Zodpovědnost za svůj partnerský vztah nesou jen a jen rodiče. Každé dítě má v sobě sílu zvládnout rozpad rodiny a žít šťastný život.“⁹

- ❖ Rodina orientační – je rodina do níž se dítě narodí.

„Orientační rodina, do níž se dítě narodí, poskytuje základní sociální zkušenost a interpretuje dítěti svým chováním svět jako celek, jehož je součástí. Dítě se v rodině naučí posuzovat, zda je svět spíše dobrý, nebo zlý, má šanci zde získat pocit základní důvěry. Rodina je zjednodušeným modelem světa, v němž získává dítě první zkušenosti a ověřuje si reakce světa na své chování.“¹⁰

⁷ MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2008, 182 s. ISBN 978-807-3675-028.

⁸ HORÁK. *Hovoříme s rodiči: Sborník rozhlasových přednášek*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979, 20 p.

⁹ BERGER, Maurice, Isabelle GRAVILLON, Evžen ŘEHULKA a Stanislav STŘELEČEK. *Když se rodiče rozvádějí: jak pochopit citění dítěte a jak mu pomoci*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 11 s. ISBN 978-807-3678-432.

¹⁰ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Variabilita a patologie lidské psychiky.

- ❖ Rodina prokreační – je rodina, kterou již vytváří dospělý člověk.

„Hlavním obecně uznávaným smyslem prokreační rodiny je reprodukce, tj. zplození potomstva a péče o něj. V roli rodiče musí dospělý člověk sám poskytovat jistotu a bezpečí svým dětem. Činí tak podle toho, jakou má zkušenost z dětství.“¹¹

- ❖ Rodina dysfunkční – je rodina, kde je závažně narušena její funkce. Je ohrožen správný vývoj dítěte. Rodiče nejsou schopni řešit problémy (alkoholici, narkomané). Děti z dysfunkčních rodin mohou být i psychicky deprivováni, což je způsobeno dlouhodobým neuspokojením citových potřeb. v dospělosti, při řešení životních situacích, tyto jedinci často selhávají a hledají útěchu v alkoholu a v drogách.

„Role alkoholika má nízký sociální status, postižení lidé jsou odmítáni, vystaveni opovržení a posuzováni jako nechutní. Závislost přináší sociální stigma, znehodnocení.“¹²

- ❖ Rodina afunkční – je rodina, kde dochází k psychickému a fyzickému týrání. Neplní svoji funkci, ohrožuje život dítěte. Řešení, které může dítěti prospět je umístit ho do rodiny náhradní.

„Násilí vůči dítěti je jedním z projevů nakumulovaného napětí, které rodina nedokáže řešit jinak. Dítě se jako nejslabší člen rodiny stává obětí její dysfunkce.“¹³

1.vyd. Praha: Portál, 1999, 317 s. ISBN 80-717-8214-9.

¹¹ VÁGNEROVÁ, Marie. Psychopatologie pro pomáhající profese. Variabilita a patologie lidské psychiky. 1.vyd. Praha: Portál, 1999, 318 s. ISBN 80-717-8214-9.

¹² VÁGNEROVÁ, Marie. Psychopatologie pro pomáhající profese. Variabilita a patologie lidské psychiky. 1.vyd. Praha: Portál, 1999, 295 s. ISBN 80-717-8214-9.

¹³ VÁGNEROVÁ, Marie. Psychopatologie pro pomáhající profese. Variabilita a patologie lidské psychiky. 1.vyd. Praha: Portál, 1999, 334 s. ISBN 80-717-8214-9.

2 VÝVOJOVÁ STÁDIA OSOBNOSTI

Každá osobnost za svůj život prochází tzv. vývojovými stádii od narození až po smrt.

Psychiatr S. Freud – dělí vývojová stádia dle sexuálního libida:

Vývojová stádia dle sexuálního libida

- ❖ Orální stádium – do 1 roku, zdrojem uspokojení je sací reflex, sání mateřského mléka.
- ❖ Anální stádium – 3 roky, uspokojení potřeb je ohraničen na vyměšovací funkce.
- ❖ Falické stádium – 3-6 let, dítě si uvědomuje rozdílnost pohlaví. v tomto období se objevuje „Oidipovský¹⁴ a Elektřin komplex¹⁵“.
- ❖ Latentní stádium – od 6let do puberty, sexualita ustupuje, dítě se zaměřuje na sebe.
- ❖ Genitální stádium – od třinácti let, rozvíjí se sexuální chování.

Chronologická vývojová období člověka

„Ustálené vymezení chronologických vývojových období člověka v posledních letech vychází z prací J. Kurice (In: Farková, 2008, s. 175). Autor periodizuje vývoj člověka počínaje obdobím před narozením celkem na 13 etap:

Stádium prenatalní

Stádium novorozenecké

Stádium kojenecké

Stádium batolecí

Stádium předškolního věku

Stádium mladšího školního věku

Stádium pubescence

Stádium adolescence

Stádium ranné dospělosti

Stádium plné dospělosti

Stádium starší dospělosti

¹⁴ Oidipovský komplex – objevuje se v 3-6 letech chlapce, kdy cítí náklonnost ke své matce a nenávisť k otci.

¹⁵ Elektřin komplex – objevuje se v 3-6 letech dívky, kdy cítí náklonnost ke svému otci a nenávisť k matce

Stádium počátečního stáří a stárnutí

Stádium stáří¹⁶

Stádium prenatalní

Trvá obvykle 9 měsíců (nebo-li 10 lunárních po 28 dnech), od oplození vajíčka do narození dítěte. v tomto období se utváří všechny orgánové systémy, ale plod je schopen i psychických reakcí. *„Plod má vrozenou schopnost reagovat různým způsobem na různé podněty, které na něj mohou působit v nitroděložním prostředí (např. na změnu polohy, na sluchové a taktilně-kinestetické podněty).“¹⁷*

Význam rodinného prostředí pro stádium prenatalní

Ve stádiu prenatalním má nezastupitelnou úlohu hlavně matka. Musí odnosit a porodit dítě. Zpočátku naplňuje otec zejména funkci ekonomickou, protože matka celodenně pečuje o miminko, ale naplňuje i funkci emocionální, kdy podporuje svoji partnerku. Pro další správný vývoj, by mělo být zřejmé, že dítě je „chtěné“.

❖ Stádium novorozenecké

Novorozencem nazýváme dítě od porodu do jednoho měsíce. Průměrné miminko váží od 3300 – 3500g a měří 50cm. Porod pro matku, ale i pro dítě je zásadní změnou v jejich životě. Novorozenec je vybaven celou řadou reflexů, které jsou určeny k přežití např. hledací a sací reflex. *„Ranné zkušenosti vytvářejí dohromady smysluplný celek, který umožňuje základní orientaci ve světě a pochopení vlastní pozice v něm. Jsou základem pro další učení, které na ně navazuje.“¹⁸*

Význam rodinného prostředí pro novorozenecké období

Matka a novorozenec jsou na sebe připoutáni zejména v prvních měsících života. Dítě velmi snadno vycítí nepohodu u matky a pak může reagovat negativně. *„Citlivá matka*

¹⁶ FARKOVÁ, Marie. Vybrané kapitoly z psychologie. 2.vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2008, 175 s. ISBN 978-80-86723-64-8.

¹⁷ VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří. 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 35 s. ISBN 80-717-8308-0.

¹⁸ VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří. 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 42 s. ISBN 80-717-8308-0.

*dovede rozeznávat signály dětských potřeb a přiměřeným způsobem je uspokojovat. v tomto vztahu by měly být saturovány i potřeby matky. Matka svými reakcemi poskytuje dítěti informaci o jeho hodnotě a významu.*¹⁹

*„V době po narození prvního dítěte dochází k oboustranné adaptaci a postupnému rozvoji základního vztahu mezi rodiči a dítětem.*²⁰

*„Režim života v rodině diktuje novorozenec. Otec by se měl umět přizpůsobit tomu, že se dočasně dostal do pozadí manželčina zájmu. Proti tomu působí mezi manžely sdílený zájem o dítě, sdílená radost z jeho vývoje. Manželské pouto dostává novou dimenzi.*²¹

Stádium kojenecké

Pro kojenecké období je typické, že kojenec se snaží vše prozkoumávat ústy.

*„Kojenec je vybaven tak, aby byl schopen a motivován přijímat podněty z okolního prostředí. Ústa jsou kojeneckém věku důležitá i pro kontakt s okolím, Dítě jimi poznává, a jestliže chce nějaký objekt dobře prozkoumat, dává jej do pusy.*²²

V této době, kojenec asi třikrát zvýší svoji hmotnost a vyroste o 20cm. Vývojové úkoly v tomto období se týkají zejména hrubé motoriky (začínat zvedat hlavu, sedí, leze, chodí), jemné motoriky (uchopuje předměty), řeči (žvatlá, brouká). Kojenec reaguje na podněty, které by měly být vyvážené. Příliš mnoho podnětů, může způsobit nezájem.

*„Vývoj duševního život během prvních osmnácti měsíců života obzvláště rychlý a důležitý.*²³

¹⁹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 72 s. ISBN 80-717-8308-0.

²⁰ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 353 s. ISBN 80-717-8308-0.

²¹ MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997, 61 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), sv. 3. ISBN 80-858-5024-9.

²² VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 44 s. ISBN 80-717-8308-0.

²³ PIAGET, Jean a Bärbel INHELDER. *Psychologie dítěte*. Vyd. 2., v nakl. Portál 1. Překlad Eva Vyskočilová. Praha: Portál, 1997, 11 s. ISBN 80-717-8146-0.

Význam rodinného prostředí v kojeneckém období

Vývoj kojence jde kupředu velmi rychle. Je na rodině jaké podněty připraví pro svého potomka, pro jeho přirozený vývoj. Důležité je množství podnětů, které rozšíří vnímání kojence. Rodina v tomto období je nezastupitelná.

„Rodina je prvním zdrojem uspokojování potřeb a také mu přináší jejich první omezování, frustrování. Bez péče rodiny (nebo institucí a osob, které rodinu zastupují u dětí osiřelých, nemocných apod.) by dítě nemohlo žít a vyvíjet se. To vše působí, že vliv rodiny na dítě a jeho psychiku je velmi silný. Rodina může vývoj dítěte příznivě stimulovat, ale také může být brzdou tohoto vývoje, zdrojem zanedbání, utlumení, narušení vývoje schopností, charakteru, celé osobnosti dítěte.“²⁴

❖ Stádium batolecí

Této vývojový cyklus trvá zhruba do 3 let. v průběhu období prochází batole mnoho vývojovými stadii např.: motorické dovednosti, samostatná lokomoce, poznávací procesy, řeč, osamostatňování se.

Význam rodinného prostředí v batolecím období

v tomto období hraje významnou roli otec. Batole se snaží napodobovat a mužský vzor je mu příkladem.

„Vztah s otcem se může stát alternativním zdrojem jistoty a bezpečí, ale i zdrojem stimulace. Může korigovat nepříznivé zkušenosti a kompenzovat neuspokojivý vztah s matkou.“²⁵

„Obvykle je objektem identifikace rodič. Alternativním zdrojem sociální stimulace mohou být i sourozenci.“²⁶

Stádium předškolního věku

Toto období trvá od 3 – 6 let, než dítě začne navštěvovat základní školu. Socializace,

²⁴ ČÁP, Jan. *Psychologie výchovy a vyučování*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1993, 271 p. ISBN 80-706-6534-3.

²⁵ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 98 s. ISBN 80-717-8308-0.

²⁶ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 100 s. ISBN 80-717-8308-0.

rozvoj sociálních dovedností, vrstevnické vztahy, vztahy v rodině, tyto vývojová stádia jsou důležitá pro úspěšný vstup do školy. Rozvoj manuálních činností je pro děti zkušenost.

„Dítě si bystří postřeh, zvyká si po určitou dobu úmyslně soustředit pozornost, učí se trpělivosti, přesnosti, pečlivosti, vyvíjí úsilí vytyčený úkol zvládnout, splnit a dokončit.“²⁷

Význam rodinného prostředí v období předškolního věku

Pro dítě je důležitá funkční rodina, která mu zajišťuje uspokojení potřeb. Učí ho socializaci, rodinným normám a rodinné kultuře. Pomáhá dítěti se včlenit mezi vrstevníky a pomáhá mu řešit problémy. Rodina znamená pro dítě v tomto období zejména pocit bezpečí.

„Rodiče slouží dítěti jako model různých rolí, jako vzor, s nímž se identifikují. v předškolním věku se postupně uvolňuje vázanost na rodinu a na dospělé.“²⁸

„Dítě se v rodině učí mnoha dovednostem jež nejsou závislé na jeho pohlaví. Učí se však také své sexuální roli. Rozhodujícím obdobím pro toto učení je předškolní věk a podstatnou podmínkou úspěchu je přítomnost dobře přijímaného rodičovského vzoru.“²⁹

Stádium mladšího školního věku

Při vstupu do školy je dítě prvně srovnáváno s ostatními vrstevníky. Nástup do školy zvládne dítě vyzrálé, je to přerod od bezstarostného dětství do období, kdy si již dítě nejenom hraje, ale má i povinnosti. Je to období, kdy dítě uplatňuje celých šest let svého rozvoje. Michael Howe a Harriet Griffey v dotazníku pro rodiče čerstvých prvňáčků, položili otázku:

„Jaký vliv měl na vás první školní den vašeho dítěte?“³⁰

²⁷ SMRČKA, F. ABC Rodinné výchovy. Dítě předškolního věku. Praha. Státní pedagogické nakladatelství Praha, 1969, 139 s.

²⁸ VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří. 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 133 s. ISBN 80-717-8308-0.

²⁹ MATOUŠEK, Oldřich. Rodina jako instituce a vztahová síť. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997, 8 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), sv. 3. ISBN 80-858-5024-9.

³⁰ HOWE, Michael J a Harriet GRIFFEY. Dejte svému dítěti lepší start do života: jak povzbudit u dětí chuť k poznávání a učení od nejútlejšího věku. V českém překladu 1. vyd. Překlad Marie Adamová. Praha:

Odpovědi zněly:

„Bylo to hrozné po tolika letech, kdy jsem ho naučila doslova všechno co umí, cítit, že ho ztrácím, že na něj bude mít vliv spousta věcí, které už nezměním.“³¹

Nebo:

„Najednou jsem páté kolo u vozu. Hrozně se mu tam líbí a má spoustu nových zážitků. Už mě tolik nepotřebuje. Ale mám radost, že se mu tam líbí.“³²

Význam rodinného prostředí v období mladšího školního věku

Dle Čápa (Čáp, 1997) na osobnost působí více prostředí např. mikroprostředí, mezoprostředí a makroprostředí, kdy mikroprostředí zahrnuje hlavně rodinu, mezoprostředí zahrnuje obec, školu a makroprostředí zahrnuje podmínky doby.

„V makroprostředí a mezoprostředí jsou různé podmínky a vlivy kulturní, politické, ekonomické, vyskytují se zde vedle sebe - a často proti sobě, ve vzájemném konfliktu, odlišné názory, hodnotové orientace, způsoby života. To vše se promítá do života dítěte.“³³

Stádium pubescence

Je to období dítěte, které se nachází mezi 11. a 15. rokem dochází k fyzickým a psychickým změnám. u obou pohlaví dochází ke zvýšenému růstu postavy. Průvodními znaky pubescence je růst ochlupení, akné a u chlapců změna hlasu. u dívek dochází k první menstruaci. v období pubescence prochází jedinec několika významnými stadii. Podle (Eriksona, 1994) hledá pubescent vlastní identitu a začíná se osamostatňovat od rodiny, toto považuje jako významný mezník při vstupu pubescenta do dospělosti.

Praktik, 1997, 115 s. ISBN 80-902-2860-7.

³¹ HOWE, Michael J a Harriet GRIFFEY. *Dejte svému dítěti lepší start do života: jak povzbudit u dětí chuť k poznávání a učení od nejútlejšího věku.* V českém překladu 1. vyd. Překlad Marie Adamová. Praha: Praktik, 1997, 115 s. ISBN 80-902-2860-7.

³² HOWE, Michael J a Harriet GRIFFEY. *Dejte svému dítěti lepší start do života: jak povzbudit u dětí chuť k poznávání a učení od nejútlejšího věku.* V českém překladu 1. vyd. Překlad Marie Adamová. Praha: Praktik, 1997, 158 s. ISBN 80-902-2860-7.

³³ ČÁP, Jan. *Psychologie výchovy a vyučování.* 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1993, 270 p. ISBN 80-706-6534-3.

„Tenhle rok je divnej, špatně se učím a myslím na blbosti. Nevím co si mám o sobě myslet. (Michal, 15 let). Snažím se sám sebe přemáhat a dělat i to, co se mi nechce. Chtěl bych něco dokázat, ale zatím přesně nevím, co by to mělo být. (Ondřej, 14 let).“³⁴

Dalším znakem vstupu do dospělosti je tělesné a psychické zrání, které ale nemusí probíhat ve stejné rovině (Vágnerová, 2000). Pubescenti si u svých rodičů váží upřímnosti a statečnosti, a být věrný svému přesvědčení (Matějček, 1986). Rodiče pubescenta si potřebují zachovat svou autoritu. Vztahy mezi rodiči a dospívajícími dětmi jsou v určitém napětí, které způsobuje rozdílnost jejich potřeb (Vágnerová, 2000).

„Moje matka pořád mluví, ale nedá se z toho poznat, co vlastně chce. Já už ji radši ani neposlouchám. (Eva, 15 let). Nejvíc mě štve, že mi rodiče nikdy nechtějí vysvětlit, co jim na mně vadí, jenom kritizují (Ondřej, 14 let).“³⁵

Význam rodinného prostředí v období pubescence

Zpravidla toto období je pro rodiny zkouškou trpělivosti. Děti donedávne hodné a poslušné, v době pubescence začínají mít své názory a osamostatňují se. Komunikace mezi rodiči a dětmi je obtížná. Ze strany rodičů je očekávána trpělivost v komunikaci s pubescenty.

„Harmonické rodinné prostředí vyžaduje značné úsilí, aby rodina jednala rozumně a výkonně. Musí být stanovena jasná pravidla, která každý zná a každý dodržuje. Každý má také své povinnosti. Děti je znají dostatečně včas, takže mají čas, aby je splnily a zároveň si mohly trochu svůj život samostatně plánovat.“³⁶

Není snadné být rodičem, nikdo není dokonalý a nelze své děti ochránit před chybami.

„Musíte je však podporovat, aby se od dětství učili rozhodovat se samostatně a nést za

³⁴ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 222 s. ISBN 80-717-8308-0.

³⁵ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 237 s. ISBN 80-717-8308-0.

³⁶ HOWE, Michael J a Harriet GRIFFEY. *Dejte svému dítěti lepší start do života: jak povzbudit u dětí chuť k poznávání a učení od nejútlejšího věku*. V českém překladu 1. vyd. Překlad Marie Adamová. Praha: Praktik, 1997, 144 s. ISBN 80-902-2860-7.

to odpovědnost. Pak budou na život mnohem lépe připraveny.“³⁷

❖ Stádium adolescence

Stádium adolescence je od 15 – 20 let. v období adolescence je kladen důraz osobnosti na svůj vzhled. „Adolescent se potřebuje líbit jiným i sobě, aby se ubezpečil o své hodnotě. Zevnějšek je prostředkem k dosažení sociální akceptace prestiže.“³⁸

Na adolescenta jsou kladeny již nároky jako na dospělého jedince, přijímají nové sociální role, které se týkají zejména profesní oblasti. Adolescent nastupuje do svého prvního zaměstnání mohou vzniknout rozpory mezi očekáváním a realitou.

Dalším důležitým stupněm je i první sexuální zkušenost. Přirozeným posledním vývojovým stadiem adolescenta je úplné osamostatnění.

„Pro některé rodiče znamená dospívání jejich dítěte ztrátu jistot, chtějí si udržet citový vztah a nejsou schopni přijmout jeho proměnu. Dospívající naopak potřebuje potvrdit své kompetence a uvolnit se z infantilní závislosti na rodičích.“³⁹

Význam rodinného prostředí v období adolescence

Vhodné rodinné prostředí pro adolescenta je prostředí, kde se dítě motivuje, nechává samostatně rozhodovat a nechat ho být zodpovědným za svoje činy. Rodiče poskytují i dospělému jedinci pocit bezpečí a možnost se kdykoliv na ně obrátit.

„Respektování vyvíjející a měnící se osobnosti mladistvých je podstatnou podmínkou, aby mladiství prožívali chování rodičů jako projev porozumění, kladného postoje, na čemž závisí příznivé emoční klima v rodině, další vývoj dítěte i dospělých členů rodiny.“⁴⁰

³⁷ HOWE, Michael J a Harriet GRIFFEY. *Dejte svému dítěti lepší start do života: jak povzbudit u dětí chuť k poznávání a učení od nejútlejšího věku*. V českém překladu 1. vyd. Překlad Marie Adamová. Praha: Praktik, 1997, 146 s. ISBN 80-902-2860-7.

³⁸ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 256 s. ISBN 80-717-8308-0.

³⁹ TRPIŠOVSKÁ, Dobromila. *Vývojová psychologie pro studenty učitelství*. Vyd. 1. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, Pedagogická fakulta, 1998, 53 s. Skripta (Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem). ISBN 80-704-4207-7.

⁴⁰ ČÁP, Jan. *Psychologie výchovy a vyučování*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1993, 282 p. ISBN 80-706-6534-3.

„Čím svobodněji se dítě může se vším svěřit, aniž by ublížilo sobě či jiným, tím ochotněji bude s vámi spolupracovat. Nezapomínejte, že když se dítě cítí ve vlastních očích bezpečně, automaticky ho tím motivujete ke spolupráci. Chtějí-li rodiče umocnit svůj vliv nad dospívajícími, musejí jim přestat dávat rady a řešení, aby jejich děti za nimi mohly chodit svobodně a svěřovat se s problémy a zážitky svého vlastního světa.“⁴¹

❖ Stádium ranné dospělosti

Ranná dospělost je období od 20 – 35 let. Důležitým znakem ranné dospělosti je samostatnost, rozhodování, ale i zodpovědnost za své činy. Dospělý jedinec již není závislý na své rodině. Vývojové stupně (Vágnerová, 2000) pro stádium ranné dospělosti jsou zejména: profesní role, manželství a rodičovství. Mladý člověk jedná hlavně na základě zkušeností, které pomáhají řešit krizové situace. Dospělá osobnost již nerozhoduje pouze za sebe, ale musí se rozhodovat s ohledem i na svou rodinu. Schopnost dospělého je zvolit kompromis.

„Zodpovědnost 30letého dospělého spočívá ve schopnosti zvolit takový kompromis, který by respektoval povinnosti plynoucí z jeho rodinných rolí. Už není jen vyjádřením potřeby individuální seberealizace či jiného vlastního uspokojení.“⁴²

Rodičovství a manželství má v dnešní době vysoký sociální statut. Manželství pomáhá uspokojovat psychické potřeby.

„Manželství je trvalé společenství muže a ženy založené zákonem stanoveným způsobem. Hlavním účelem manželství je založení rodiny a řádná výchova dětí.“⁴³

„Důležitou součástí identity se v době mladé dospělosti stávají všechny nově získané role – profesní, partnerská a rodičovská. Jejich zvládnutí potvrzuje vlastní kvality i status dospělosti.“⁴⁴

⁴¹ GRAY, John, Isabelle GRAVILLON, Evžen ŘEHULKA a Stanislav STŘELEČEK. Muži jsou z Marsu, ženy z Venuše a děti jsou z Nebe: zásady pozitivního rodičovství, vedoucí k výchově spolupracujících, sebevědomých a citlivých dětí. Vyd. 1. Překlad Petra Klůfová. Praha: Práh, 2000, 1 s. ISBN 80-725-2031-8.

⁴² VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří. 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 321 s. ISBN 80-717-8308-0.

⁴³ HOLUB, Milan. Zákon o rodině a předpisy související. 3. přeprac. vyd. Praha: Linde, 1998, 679 s. ISBN 80-720-1093-X.

⁴⁴ VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří. 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 373

Význam rodinného prostředí v ranné dospělosti

Původní orientační rodina má stále vliv na dospělou osobnost. Nezaměřuje se již na výchovu osobnosti, ale je nápomocna v rovině komunikace a sdělování zážitků. Z rodiny si přenáší dospělý jedinec vzory, dětské zkušenosti do dalších vztahů k partnerovi, ale i třeba k vlastním dětem (Kratochvíl, 1985, Matějček, Langmeier, 1986).

❖ Stádium plné dospělosti

Plná dospělost je období od 35 – 45 let. Dospělý dosáhl středního věku, kdy má půlku života za sebou a začíná bilancovat. Řeší minulost, ale i budoucnost, hledá smysl života. Dospělý pozoruje na sobě první známky stárnutí. Rodiče zažívají fázi „opuštěného hnízda“, kdy děti opouštějí rodinu a osamostatňují se. Rodina přestává být prioritní a rodiče se zaměřují na profesi, koníčky, na které dříve kvůli výchově dětí neměly čas.

„Srovnává svou situaci s dřívějšími ideály a posuzuje míru jejich naplnění.“⁴⁵

„Lidé středního věku mají tendenci k předávání zkušeností, k potvrzení jejich významu pro další generaci.“⁴⁶

Význam rodinného prostředí v plné dospělosti

Původní orientační rodina, ze které dospělý pochází, začíná zanikat. Rodiče začínají být ve věku, kdy umírají. Dospělý si uvědomuje konečnost života a bilancuje co se mu v životě povedlo a čeho by chtěl ještě dosáhnout.

Ve své prokreační rodině, kterou vytvořil, uplatňuje získané zkušenosti a vzorce ze své původní rodiny. Snaží se je předat svým dětem, další generaci.

❖ Stádium starší dospělosti

Období od 45 – 60 let. Stárnutím dochází k tělesným změnám, mění se zevnějšek,

s. ISBN 80-717-8308-0.

⁴⁵ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 375 s. ISBN 80-717-8308-0.

⁴⁶ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 399 s. ISBN 80-717-8308-0.

stárnoucí člověk pozoruje menší výkon a zvýšenou únavu. Uzavírá se profesní kariéra, zpravidla dospělí odcházejí do důchodu. Děti jsou již samostatné a mají vlastní rodiny a děti. Prarodičovství signalizuje jasné stárnutí a utvrzuje normalitu rodiny (Vágnerová, 2000). Starší dospělost je fází velké zodpovědnosti.

Starší dospělí se nachází mezi generacemi, kdy jednou jsou jejich děti a druhou jsou jejich rodiče. Jejich rodiče jsou ve věku, kdy jsou nemohoucní a vyžadují pomoc starších dospělých. a jejich děti potřebují oporu svých rodičů.

„Generace stárnoucích lidí je označována jako sendvičová, protože je pod tlakem požadavků obou krajních generací.“⁴⁷

❖ Stádium počátečního stáří a stárnutí

Důležitou částí je rodina. Starý člověk potřebuje někam patřit. Hodnotí své děti i vnuky, protože jsou jeho pokračováním. Stáří je obdobím mnoha ztrát. Ztráta partnera, zdraví.

„Už jsem dědek, ale ještě se snažím udržet si nějakou úroveň. Uvařím si, uklidím i vyperu. Zatím nejsem na nikom závislej a chtěl bych tak vydržet... Kdyby to záviselo na mně, chtěl bych umřít v botách, nebejt nikomu na obtíž. (František, 71 let)“.⁴⁸

Starší lidé nechtějí být závislí v době nemoci na svých bližních. Nechtějí být tzv. na obtíž. Funkční rodina je schopna vychovat dítě, měla být i schopna se postarat o své stárnoucí rodiče.

Stádium stáří

Posledním vývojovým stádiem je stáří a uvědomění si konečnosti člověka.

„Smrt starého člověka bývá pro mladé lidi jedním ze symbolických mezníků definitivního konce jejich dětství, s nímž je osoba prarodiče asociována.“⁴⁹

„Většina vývojových psychologů je toho názoru, že stáří je i dobrou pohledu na vlastní

⁴⁷ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 433s. ISBN 80-717-8308-0.

⁴⁸ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 487s. ISBN 80-717-8308-0.

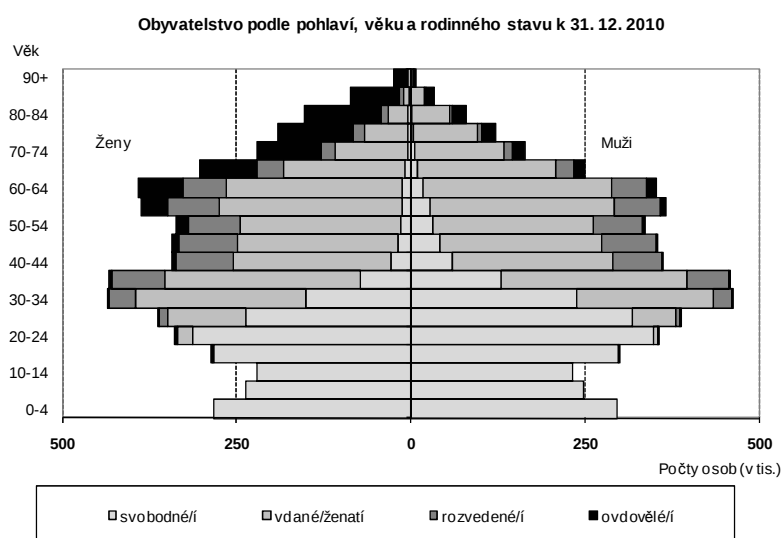
⁴⁹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 487 s. ISBN 80-717-8308-0.

život, i procesem vypořádání se s přicházející smrtí.⁵⁰

GRAF 1

Tabulka rozvržení obyvatelstva v České republice podle věkových kategorií

Obyvatelstvo v České republice podle pohlaví, věku a rodinného stavu k 31. 12. 2010⁵¹

⁵⁰ TRPIŠOVSKÁ, Dobromila. *Vývojová psychologie pro studenty učitelství*. Vyd. 1. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, Pedagogická fakulta, 1998, 79 s. Skripta (Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem). ISBN 80-704-4207-7.

⁵¹ Obyvatelstvo podle pohlaví, věku a rodinného stavu. [online]. [cit. 2013-03-01]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/publ/1417-11-n_2011

3 POTŘEBY OSOBNOSTI

Pro správný vývoj osobnosti je důležité naplnit potřeby biologického a psychického rázu. Biologické potřeby zahrnují např. potřeba čistého vzduchu, strava, voda, teplo, bezpečí domova, dýchání, vyměšování, rozmnožování dle (Matoušek, 2008).

Psychologické potřeby neméně důležité pro zdárný vývoj jedince jsou:

- ❖ „Potřeba stimulace
- ❖ *Potřeba smysluplného světa*
- ❖ *Potřeba jistoty, bezpečí*
- ❖ *Potřeba osobní identity*
- ❖ *Potřeba otevřené budoucnosti*⁵²

Lidské potřeby definoval Abraham Herbert Maslow⁵³ jako Pyramidu lidských potřeb v roce 1943 v USA. Pyramidu sestavil hierarchicky od nejnaléhavějších potřeb k životu po ty méně naléhavé.

⁵² MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2008, 210 s. ISBN 978-807-3675-028.

⁵³ (1908-1970) americký psycholog, zakladatel humanistické psychologie. Je autorem díla Maslowova pyramida potřeb.

„Maslowova pyramida potřeb“⁵⁴

GRAF 2

3.1 Deprivace

Při dlouhodobém neuspokojení potřeby vzniká tzv. deprivace. Deprivace poznamenává nepříjemně další vývoj osobnosti. Jedná se o interakci mezi dítětem a rodičem.

„Rizikové rodiče – lidé, kteří nemají pro rodičovskou roli dostatečné kompetence, nejsou schopni nebo aktuálně nemohou plnit požadavky této role.“⁵⁵

Mohou to být rodiče, kteří jsou mentálně retardováni, závislí na alkoholu, drogách a jiných psychotropních látkách nebo lidé, kteří byli v dětství citově deprivováni.

„Rizikové děti – jež jsou nějak znevýhodněné, a proto méně žádoucí, které zklamaly očekávání rodičů např. děti postižené nebo nemocné.“⁵⁶

Důsledky citového strádání

Lidé, kteří získali zkušenost s deprivací již v dětství nebo adolescenci, mívají zpravidla problémy i v dospělosti. Podle Vágnerové (Vágnerová, 1999), mohou mít zejména

⁵⁴ MASLOW, A. [online]. [cit. 2013-02-14]. DOI: <http://zrcadlo.blogspot.cz/2008/06/maslowova-pyram>.

⁵⁵ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese. Variabilita a patologie lidské psychiky*. 1.vyd. Praha: Portál, 1999, 322 s. ISBN 80-717-8214-9.

⁵⁶ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese. Variabilita a patologie lidské psychiky*. 1.vyd. Praha: Portál, 1999, 322 s. ISBN 80-717-8214-9.

problémy v profesním uplatnění, kde je na úvod důležité vzdělání a pak schopnost se zapojit do pracovního procesu. Problémy se mohou projevovat i v partnerských a rodičovských rolích, kde na základě špatných vzorců z dětství není jedinec schopen navázat a udržet dlouhodobý vztah s partnerem. Mívají problém i ve schopnosti přijetí norem, což se týká přijetí běžných pravidel důležitých pro začlenění v sociálním prostředí.

Citová deprivace je velmi častá v tzv. „institucionálních zařízeních“ – dětské domovy, kde děti žijí ve skupinách.

„Ve skupinové výchově není důležitá individualita, dítě nemá pro nikoho osobní význam. Větší důraz je kladen na přizpůsobení a anonymní roli jednoho z mnoha členů skupiny. Výsledkem je, že se děti nenaučí samostatně rozhodovat a být osobně zodpovědní za své chování.“⁵⁷

⁵⁷ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese. Variabilita a patologie lidské psychiky*. 1.vyd. Praha: Portál, 1999, 329 s. ISBN 80-717-8214-9.

4 VÝCHOVNÉ STYLÝ RODIN

Typy rodin rozlišujeme podle vůdčí osobnosti v rodině, nebo i obou dospělých, kteří mají vliv na celou rodinu.

- ❖ Perfekcionistická rodina – tyto rodiny kladou důraz na dokonalé chování svých členů. Dodržování norem zmíněné rodiny je žádoucí a je doprovázeno zvýšenou úzkostlivostí. Rodiny jsou v řešení svých problémů uzavřenější a řeší je v rámci rodiny. Od svých členů vyžadují úspěch.
- ❖ Nepřiměřená rodina – rodiny nezralé, závislé. Nejsou schopny řešit běžné problémy, jsou odkázáni na vnější pomoc. Rodiče mají problém s výchovou dětí.
- ❖ Egocentrická rodina – rodině nechybí materiální zajištění, v jejich hodnotovém žebříčku je na prvních místech bohatství. Jejich vztahy jsou chladné.
- ❖ Asociální rodina – delikventní, agresivní rodiny. Projevuje se zde týrání a zanedbávání dětí. Užívání drog, alkoholu.

4.1 Vhodné výchovné rodinné styly

„Desatero pozitivního rodičovství podle PhDr. Evy Labuťové

Pracuj na svém sebepoznání: Kdo jsi? Odkud a kam jdeš? Jak chceš ovlivnit život svého dítěte

- ❖ *Pečuj o vztah se svým manželem/manželkou. Z jeho stability vychází stabilita rodinného společenství, která je pro dítě zásadní.*
- ❖ *Na těhotenství, porod a rodičovství se připravuj průběžně a předem.*
- ❖ *Když už dítě máš, jednej s ním citlivě a s respektem. Představuj si sebe na jeho místě.*
- ❖ *Nekopíruj bezhlavě, co ohledně rodičovství čteš nebo vidíš. Probouzej svou intuici. Pokud to tak cítíš, neboj se zpomalit nebo dělat věci jinak než většina.*
- ❖ *Uplatňujte v rodině zdravý zvyk – zvláště miminka potřebují mazlení, chování, hlazení, nošení.*
- ❖ *Starej se, pokud možno, o kvalitní stravu a dobrý spánek pro celou rodinu.*
- ❖ *Praktikuj láskyplnou, ale důslednou výchovu s vymezováním srozumitelných hranic.*
- ❖ *Dítě hranice potřebuje pro zbudování vlastní identity, odolnosti a odpovědnosti.*

- ❖ *Hledej vyrovnanost v osobním a pracovním životě. Říká se tomu úspěšné slad'ování. Úzce souvisí s vnímáním mužství a ženství, s rozdělením rolí v rodině, s rodinnými rituály, s hodnotami, které vyznáváš.*
- ❖ *Neusiluj o dokonalost. Stačí být dost dobrý rodič. Pokud se ti něco z uvedeného dlouhodobě vymyká z rukou, vyhledej odbornou pomoc, dobře si však rozmysli u koho.⁵⁸*

4.2 Nevhodné výchovné rodinné styly

Autoritativní rodinná výchova – hlavním znakem je autorita, většinou jeden z rodičů vyžaduje bezmezné podřízení. Dítě je pak submisivní, poddajné, nemající vlastní názor.

- ❖ Laxní výchova – rodiče jejich děti nezajímají, nechválí je, ale ani nekárají. Z dětí pak vyrůstají dospělí lidé, kteří mají často problémy v partnerských vztazích.
- ❖ Pedocentrická výchova – předmětem hlavního zájmu rodičů je dítě. Je mu vše povoleno, v podstatě dítě vládne rodině. Velmi často dítě není schopno se zapojit do kolektivu ve školce, nebo ve škole.
- ❖ Hypersenzitivní výchova – dítě je rozmazlované, vše je mu dovoleno. Rodiče mu odstraňují překážky, dítě není schopno řešit v dospělosti problémy, je závislé.
- ❖ Repulzivní výchova – rodiny s tělesně nebo psychicky postiženými dětmi. Rodiče se nesmířili s postižením svého dítěte, odstrkují ho.

„Děti, které svým chováním nadměrně zatěžují, dráždí a vyčerpávají rodiče, vyvolávají jejich nechuť či odpor.“⁵⁹

Preferující výchova – obvykle v rodinách s více dětmi, kdy je jedno upřednostňováno.

- ❖ Merkantilní výchova – bezdůvodné odměňování dítěte. Dítě si pak neváží věcí.

⁵⁸ LABUSOVÁ, E. *O nevhodných přístupech v rodičovské výchově, psychickém násilí a jeho vlivu na dítě.* [online]. [cit. 2013-02-15]. Dostupné z: <http://www.sancedetem.cz/srv/www/content/pub/cs/clanky/o-nevhodnych-pristupech-v-rodicovske-vychove-psychickem-nasili-a-jeho-vlivu-na-vyvoj-ditete-48.html>

⁵⁹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese. Variabilita a patologie lidské psychiky.* 1.vyd. Praha: Portál, 1999, 335 s. ISBN 80-717-8214-9.

- ❖ Brutální výchova – trestání, týrání dítěte.

„Jakákoli forma týrání představuje závažnou, komplexní zátěžovou situaci, která zahrnuje jak deprivaci zkušenost, tak silný stres (dítě strádá nedostatkem citového přijetí, ale i v oblasti biologických potřeb, bití mu způsobuje bolest atd.). Týrání mnohdy ohrožuje samu existenci jedince.“⁶⁰

Deklasující výchova – podceňování dítěte. Dítě má snížené sebevědomí, že nic nezvládne.

- ❖ Perfekcionistická výchova – rodiče své ambice přenášejí na děti, které mnohdy tím zatěžují.

Osobnost, na kterou působila rodina z hlediska nevhodných výchovných stylů, se u něj můžou projevit tyto výchovné obtíže:

Lhaní

- ❖ Útěky a toulání
- ❖ Šikana
- ❖ Krádeže
- ❖ Závislost na užívání alkoholu
- ❖ Závislost na užívání drog
- ❖ Delikvence
- ❖ Citová a sociální deprivace
- ❖ Patologické hráčství

4.3 Ideální funkční rodina

„V rodinách funkčních je atmosféra pozitivnější. Lidé dávají najevo potěšení ze vzájemného kontaktu.“⁶¹

Členové rodiny jsou k sobě ohleduplní, respektují se.

„V rodině je jasná hierarchie odpovědnosti. Jedinečnost jednotlivců je hodnocena pozitivně. v rodině existuje rovnováha mezi potřebou soukromí a potřebou sdílení.“⁶²

⁶⁰ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese. Variabilita a patologie lidské psychiky*. 1.vyd. Praha: Portál, 1999, 334 s. ISBN 80-717-8214-9.

⁶¹ MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997, 133 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), sv. 3. ISBN 80-858-5024-9.

⁶² MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické

Ve funkční rodině se vítá, že každý člen nemusí mít stejný názor. Atmosféra je pozitivní.

„Formování zdravé osobnosti závisí na souhře velkého počtu podmínek: od životního prostředí, makrosociálních podmínek (ekonomických, politických, kulturních, jistoty, demokratických podmínek života a vývoje lidí – násilí, zvůle, ohrožení, permanentní strach) přes somatické podmínky k rodině, k osobním vztahům a sociálním skupinám, k činnostem dítěte, k výchově a sebevýchově. Zvláště silně působí emoční vztah rodičů k dítěti.“⁶³

„Dítě nemůže získat základní pocit jistoty bez jistoty v blízkých lidech. Dítě si nemůže osvojit žádoucí dovednosti, postoje a hodnotovou orientaci, aniž by nebylo vystaveno trvalému působení angažovaných dospělých pečovatелů. Je velmi obtížné, aby se děvče stalo ženou, nemá-li denně na očích dospělou ženu, a totéž platí pro chlapce. i pro dospělé je rodina těžko postradatelnou institucí. Mít stálého partnera a mít děti jsou hodnoty ceněné všemi společnostmi.“⁶⁴

nakladatelství, 1997, 133 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), sv. 3. ISBN 80-858-5024-9.

⁶³ ČÁP, Jan. *Psychologie výchovy a vyučování*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1993, 382 p. ISBN 80-706-6534-3.

⁶⁴ MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2008, 183 s. ISBN 978-807-3675-028.

5 VLIV RODINY PRO ROZVOJ OSOBNOSTI

Na rozvoj schopného a inteligentního člověka má velký vliv jeho rodina. Rodiče dítě učí základním dovednostem, ale starají se i o rozvoj duševna, které je velmi důležité. Pravidelný rytmus nebo řád rodiny (vaření, žehlení, odchod rodiče do práce), učí dítě přijímat pravidla. Společně trávený čas má zásadní význam pro rozvoj řečových dovedností, které otvírají dveře v komunikaci s ostatními lidmi.

„Aby z dítěte vyrostl schopný a inteligentní člověk, nezáleží jen na náhodě, štěstí nebo genetickém vybavení, ale také na tom, jak rodiče využijí možností dítěte učit se. Každodenní činnost, kterou rodiče s dítětem podnikají, má opravdu obrovský vliv na jeho pokrok a schopnost učit se. Každý rodič má možnost dát dítěti takový start do života, který maximalizuje možnosti dítěte, aby vyrostli ve schopnou tvořivou a inteligentní osobnost.“⁶⁵

Vštípit dětem základní dovednosti např. samostatnost u jídla, oblékání, přípravy věcí do školy, jsou schopny zvládnout nástupem do první třídy. Ale zvládnutí psychických dovedností jako jsou poctivost, odvaha, sebekázeň, vážit si sám sebe, láska, citlivost, vlídnost, srdečnost, spravedlnost a odpuštění, vyžaduje někdy celoživotní učení. Většinou tato schopnost je závislá na funkčnosti rodiny.

„Nejpřednější stráž lidského pokolení v kolébce jest, protože na začátku záleží všechno, k dobrému i zlému, kam co jíti začne, tam jde: za hlavou tělo, za ojem vůz. a nejsnáze je začít na počátku, jinde těžko.“⁶⁶

Pokud nějaká základní funkce rodiny chybí, z dítěte vyrůstá dospělý člověk, který může být agresivní, závislý na drogách, alkoholu, nebo může být emočně plochý. Dospělí jedinci si pak odnáší z dětství komplexy, které pak uplatňují ve svém životě.

⁶⁵ HOWE, Michael J a Harriet GRIFFEY. *Dejte svému dítěti lepší start do života: jak povzbudit u dětí chuť k poznávání a učení od nejútlejšího věku*. V českém překladu 1. vyd. Překlad Marie Adamová. Praha: Praktik, 1997, 11 s. ISBN 80-902-2860-7.

⁶⁶ KOMENSKÝ, Jan Amos. *Informatorium školy mateřské* [online]. Vyd. v nakl. Academia 2. Praha: Academia, 2007, 132 s. [cit. 2012-12-02]. Europa (Academia), sv. 5. ISBN 978-802-0014-511.

PRAKTICKÁ ČÁST

6 METODA VÝZKUMU

Praktická část bude zaměřena na kvalitativní výzkum v podobě kazuistik, které budou srovnávány.

„Srovnání je tedy v podstatě logickou operací předpokládající spojitost (objevení shody, podobných a odlišných rysů) a srovnatelnost (vyplývající z uvedené spojitosti).“⁶⁷

6.1 Cíl výzkumu a hypotézy

Cílem bakalářské práce je vyvodit závěry pro stanovené hypotézy a zjistit, jaké ve skutečnosti vhodné prostředí pro vývoj osobnosti.

Dílním cílem by mělo být zdůraznění dobrého rodinného prostředí pro zdravý rozvoj osobnosti. Na konci každé kazuistiky potvrdím či vyvrátím stanovené hypotézy.

Hypotézy:

- ❖ Má rodinné prostředí vliv pro rozvoj osobnosti?
- ❖ Přenáší se výchovný styl orientační rodiny do rodiny prokreační?

Výzkum je zaměřen na skutečné rodinné situace v daných rodinách a na základě jejich porovnávání budou potvrzeny či vyvráceny stanovené hypotézy. Kazuistiky jsem získala od pracovníků Odboru sociálně-právní ochrany dětí. v kazuistikách jsou z důvodu osobní ochrany pozměna data.

⁶⁷ BARTÁK, Jan. *Jak vzdělávat dospělé*. 1. vyd. Alfa, 2008, s.51. ISBN 978-80-87197-12-7.

7 KAZUISTIKY

7.1 Kazuistika č. 1

Z důvodu osobní ochrany, jsem použila změněná jména a bydliště. v první kazuistice je promítnut život mladé rodiny, kdy matka, která pochází z rodiny, kde byla týrána, přenáší vzor ze své orientační rodiny do nové prokreační rodiny.

Matka

Květoslava Bílá, nar. 12. 1. 1979

Otec

Daniel Bílý, nar. 13. 1. 1978

Syn

Jan Bílý, nar. 3. 1. 1999

Záznam sociálního odboru v Blovicích ze dne 16. 9. 1999 na základě hovoru s babičkou.

Babička při návštěvě na OSPOD⁶⁸ uvedla, že její snacha fyzicky a psychicky týrá své dítě. Má obavy z toho, že by její snacha mohla ublížit jejímu vnukovi, nezl. Janovi. Matka uvedla, že pouze jednou Jana uhodila až měl modřinu, byly mu 3 měsíce. Při návštěvě soc. pracovník u matky doma, neshledaly závažnější pochybení. Chlapeček byl čistě oblečen, byl zdravý. Manžel se již s matkou nestýká a za synem nejezdí.

Dne 10. 4. 2000 bylo manželství Bílých rozvedeno.

Dne 15. 5. 2006 telefonicky kontaktovala ředitelka školy ZŠ Blovice pí. Hrubá sociální odbor v Blovicích. Uvedla, že chce sdělit závažné informace ohledně nezl. Jana Bílého. Sdělila, že chlapec má po těle, obličeji a krku mnoho podlitin. Není to poprvé, kdy takto Jan do školy přišel. Vyslovila podezření, že ho doma matka týrá. Paní ředitelce bylo doporučeno, aby sdělila informaci policii ČR a ošetřující lékařce. Ještě též den byly podlitiny nafoceny a Jan byl odvezen na lékařskou prohlídku. Lékařka uvedla, že již podlitiny dříve řešila s matkou a pohrozila jí oznámením na OSPOD. Ošetřující lékařka potvrdila různé stáří podlitin. Policie ČR provedla šetření ve věci trestného činu týrání svěřené osoby.

⁶⁸ Orgán sociálně-právní ochrany dětí

Paní Bílá uvedla, že jí moc mrzí, co se stalo, uváděla, že ví o tom, že problém je hlavně v ní, přiznává, že stresové situace často řešila tím, že syna zbila. Dále pak pí. Bílá sdělovala, že sama neměla moc hezké dětství a procházela něčím podobným, čím teď prochází její syn Jan. Uvedla, že její velmi líto, jak se k synovi chová, nechce být taková, ale neví si sama se sebou rady. Uvedla také, že s nezl. Janem dochází k dětskému psychologovi, protože se v 7 letech ještě pomočuje.

Co se týče jejího vztahu se synem Janem pí. Bílá uvedla, že má Jana ráda, a nechce o něj přijít a ví, že udělala špatnou věc. Je si vědoma toho, že když syna Jana v neděli 14. 5. 2006 zmlátila a poslala ho druhý den do školy, že se celá věc asi provalí. Závěrem sdělila, že se jí v podstatě ulevilo tím, že se celá věc již začala řešit, neboť si je vědoma toho, že jí něco hrozí a ona se musí ve svém chování k synovi úplně změnit, musí začít chovat pravidelně k psychologovi, aby v tomto jednání a chování již nepokračovala.

Soud ustanovil nezl. Janu Bílému, nar. 3. 1. 1999, k ochraně jeho zájmů v této věci opatrovníka, a to Městský úřad Blovice – OSPOD. Závěrem hovořila soc. pracovnice s Honzíkem, který uvedl, že ho již maminka nebije a že už je to doma dobrý. Honzíkoví bylo vysvětleno, že když ho maminka trošku plácne přes zadek, tak to se může stát. Ale nesmí být maminkou příliš bit. Jan kýval hlavou a bylo vidět, že rozumí.

Při další kontrole soc. pracovnic v místě bydliště paní Květoslavy Bílé nebyly shledány žádné skutečnosti, které by nasvědčovaly týrání malého Jana.

Zpráva o chování a prospěchu Jan Bílého

Jan je velmi šikovný a pracovitý žák, který rychle pochopí práci a snaží se jí splnit co nejlépe. Často přijde i po vyučování a chce pomoci učitelce zalévat květiny, maže tabuli bez vyzvání. Chování Jana je přiměřené k jeho věku. Během povídání o rodině nebo jeho pocitech či chování matky se snaží zavést řeč na jiné téma.

Domácí příprava žáka na vyučování je velmi dobrá. Má všechny pomůcky a školní vybavení potřebné k výuce. Chodí do školy upravený a čistý. Matka pravidelně dochází do školy a ptá se na chování a prospěch Jana. Jan ve škole téměř nechybí. Pokud má ve škole absenci, je řádně omluvena. (zpracovala třídní učitelka).

Rozhodnutí soudu:

Paní Květoslava Bílá týrala osobu, která je v její péči a výchově, čímž spáchala trestný čin týrání svěřené osoby a odsuzuje se k 14 měsícům podmíněně se zkušební dobou 3 roky za současného stanovení dohledu. a ukládá se podrobit se vhodnému

programu psychologického poradenství.

Další kontrola soc. pracovníků v rámci stanoveného dohledu

Matka uvedla, že má přítele, který jí pomáhá s Janem. Prý spolu dobře vychází. o prázdninách jedou na dovolenou k moři. Matka uvedla, že psycholog jí poradil, aby se snažila vyhradit si den pouze pro ni a Jana. Ve škole nemá Jan žádné větší problémy, učivo zvládá s přehledem. Patří mezi nejlepší žáky. Maminka je na Jana přísná, uvádí třídní učitelka.

OSPOD

Dnešního dne se dostavila matka a stěžovala si na chování svého syna, který začíná být nezvladatelný ve škole, ale i doma. Ve škole zlobí, pere se spolužáky a matku nerespektuje.

Návštěva školy soc. pracovníky z OSPOD

Jan se rozplakal, když jsme hovořili o jeho výchovných problémech ve škole, kdy na spolužačku vytáhl nůž přinesený z domova. Jan z počátku nechtěl hovořit, nakonec nám sdělil, že doma není všechno tak, jak by mělo být, mamka je pořád v práci, když něco není v pořádku, mamka křičí, nemá na něj čas, skoro si spolu vůbec nepovídají, byl z toho smutný a plakal celou dobu rozhovoru.

Jan přešel do páté třídy na jinou základní školu. Problémy v chování však pokračují. Po domluvě Jan nastoupil internátní pobyt ve středisku výchovné péče ve Strakonicih v délce dvou měsíců. Na základě pobytu bylo matce doporučeno, aby poskytovala synovi spíše než plnění domácích povinností, k citovým projevům, k lepší komunikaci, podpoře, důvěře a pochvale, která zmírňuje nejistotu. Dále bylo doporučeno, aby svou kritiku řádně vysvětlila, odůvodnila a společně hledali, kde se stala chyba a jak na to příště lépe. Neuchylovat se k připomínání a výčitkám za minulé chyby, vyvolává to uzavřenost, vede k odporu, snižuje sebevědomí.

Záznam z OSPOD ze dne 29. 2. 2012

Soc. pracovníci navštívili Jana ve škole, po upozornění třídní učitelky. Jan měl modřiny na lícní kosti, na krku a na těle. k dotazu Jan uvedl, že ho máma zmlátila vařečkou. Jako důvod uvedl, že máma na něj byla našťvaná kvůli čtenářskému deníku, neměl ho vypracovaný. Dále k dotazu uvedl, že mu na rány pak máma dala studený ručník, protože to měl oteklé. Druhý den prý šli celá rodina na procházku, uvedl, že se mu máma omluvila. Jan sdělil, že od 1. třídy, kdy ho tenkrát máma zbila, je to nyní

podruhé, kdy ho zbila podobně.

Téhož dne telefonicky hovořeno s matkou, ta uvedla, že ví, proč jí voláme, že se za to nestydí, protože jí Jan prostě naštvál a ona už u něj za jeho chování ztrácí nervy. k našemu dotazu uvedla, že ho možná nemusela zbít v takové míře, ale dostat musel, protože už jí leze na nervy, neposlouchá jí, má ho už plné zuby. k dotazu, zda si uvědomuje, že za týrání již byla jednou souzena, odpověděla, ale „co má dělat“?

K dotazu, zda má Jana vůbec ráda, odpověděla, „mám ho ráda tak normálně, že bych ho úplně milovala, to ne...“ Odpověděla, že také neměla lehké dětství, doma byla hodně bita, ona sama jinak výchovu svých dětí také neumí řešit. Jan pořád se na všechno vymlouvá, neposlouchá jí. Matce bylo znovu zdůrazněno, aby se takového chování – bití dítěte vyvarovala, v případě opakování budou vyvozeny patřičné důsledky. Bylo jí důrazně doporučeno, aby dále navštěvovala psychologa.

Po konzultaci paní Bílé u psychologa paní psycholožka kontaktovala OSPOD

Matka se neposunula ve vztahu k synovi, převládá negativismus, pesimismus, hyperkritičnost, zlostnost, otevřeně mluví o tom, že Patrika nemá a nechce mít ráda. Matka se cítí zcela osaměle, popisuje, jak od ní všichni utíkají a všichni raději dávají přednost jiné společnosti, ale není schopna náhledu a sebereflexe.

Záznam z 18. 4. 2012 z OSPOD

Prarodiče Jana Bílého se dostavili na OSPOD. Byly jim sděleny poslední události kolem vnuka Jana. Prarodiče jsou si vědomi, že jejich snacha má zvláštní metody výchovy, se kterými se neztotožňují a uvažují o tom, že by mohl Jan bydlet u nich, pokud by Jan chtěl. Prarodičům bylo sděleno, že si nejdříve s Janem o této variantě popovídám a posléze jim sdělíme výsledek, jaký na to má Jana názor, zda by tuto variantu vítal.

Návštěva OSPOD u Jana Bílého ve škole

Jan nám sdělil, že mámu nemá moc rád, pokud by si měl vybrat mezi matkou a dětským domovem, zvolil by si dětský domov. Při tomto sdělení Janovi tekly slzy. Máma na něj není hodná, neumí ho pohladit, jen poroučí, přikazuje a nařizuje. Jan nabídku bydlení u prarodičů uvítal.

Matka na OSPOD

Paní Bílé byly sděleny důvody, proč byla předvolána. Bylo jí sděleno, že po konzultaci s psycholožkou, jsme dospěli k závěru, zda by nebylo vhodné, aby Jan žil se svými

prarodiči. Paní Bílá zásadně nesouhlasila.

Aktuální informace

Nyní je Jan v osmé třídě, má výchovné problémy ve škole, neustále na sebe upozorňuje, doma matku provokuje a neakceptuje ji jako autoritu. Jan o své matce otevřeně říká, že jí nemá rád. Matka nesouhlasí, aby Jan bydlel u prarodičů, spíše z důvodu co by tomu řekli sousedé a hlavně Jan jí doma vypomáhá s domácností. Matka také otevřeně je schopna říct, že Honzíka nemá ráda. Sama prý měla ošklivé dětství a neumí vychovávat dítě.

Závěr kazuistiky

Rodiče Bílých, zejména matka připravila svého syna o šťastné bezstarostné dětství. Matka jak sama říká, také neměla hezké dětství, tak není schopna předat svému synovi něco jiného, než je zvyklá. Bohužel na základě jejích výchovných metod z Jana vyrůstá osobnost, která si nevěří, která se podceňuje, a svoji matku nenávidí. Těší se až půjde na školu, kde bude v internátním zařízení, aby nemusel vídat často matku. Matka bohužel předala vzory výchovy ze své původní orientační rodiny do nynější prokreační rodiny, kterou založila. Jana odstrkuje, ponižuje, bije. Tato nefunkční rodina, bohužel vychovává syna, který může tento vzor výchovy předávat dále svým dětem. Bude náchylnější k delikventnímu jednání, protože nemá správně ukotveny morální hodnoty.

Závěr kazuistiky dle hypotéz

❖ Má rodinné prostředí vliv na rozvoj osobnosti?

Rodiny Bílých je ukázkové rodinné prostředí, který má negativní vliv na vývoj Jana. Matka se k Janovi chová příliš direktivně a vyžaduje absolutní poslušnost. Paní Květoslava dochází na terapie k psychologovi, její chování je nevyvážené. Ač si to uvědomuje, trestá svého syna bitím již od útlého věku. Jan vyrůstá v prostředí, kde hlavními činiteli nejsou láska ani porozumění. Matka otevřeně říká, že svého syna nemiluje.

❖ Přenáší se výchovný styl z rodiny orientační do rodiny prokreační?

Paní Bílá sdělila, že sama neměla moc hezké dětství a není schopna Janovi poskytnout lepší.

V této kazuistice je názorně poukázáno na předávání negativního výchovného vzoru, již v třetí generaci. Tím se potvrzuje hypotéza, matka si odnesla ze své orientační rodiny negativní výchovný styl a ve své prokreační rodině jej přenáší na syna.

7.2 Kazuistika č. 2

Matka

Jana Nováková, nar. 3. 12. 1970

Otec

Radek Novák, nar. 4. 10. 1972

Syn

Radek, nar. 7. 4. 1995

Gabriela, nar. 8. 4. 2004

Adam, nar. 17. 8. 2008

Romská rodina bydlí v Nýřanech v sociálních bytech.

Přestali platit nájemné, protože oba rodiče nemají zaměstnání. Exekutor byt zapečetil a rodina byla nucena opustit byt. Otec odešel od rodiny a matka s dětmi žila po sousedech. Mladší děti a nejstarší byly umístěny do dětského domova. Otec toho času byl ve vězení, matka se začala živit prostitucí a děti přestala navštěvovat. Nejstarší syn Radek z dětského domova stále utíkal a nějaký čas se potloukal v Praze. Bylo mu 10 let. Radek byl předčasně vyspělý, již kouřil a užíval omamné látky. Mladší Gabriela se dostala do pěstounské péče a Adámka si brala na víkendy bezdětná paní domů. Nejstarší Radek byl umístěn do výchovného ústavu do 18 let, ze kterého stále utíká.

Otec má novou přítelkyni, která má 4 děti, začal chodit do práce, ale o svou stávající rodinu se nezajímá.

Matka své děti nenavštěvuje, pouze ukrývá Radka, když je zrovna na útěku z výchovného ústavu.

Závěr kazuistiky dle hypotéz

❖ Má rodinné prostředí vliv na rozvoj osobnosti?

Rodina Novákových je nefunkční. Matka je prostitutka, otec se odstěhoval a oba nezvládli výchovu syna Radka. Radek vyrůstal v dětském domově a pro nezvladatelnost jeho chování je umístěn do výchovného ústavu. Rodiče se nezajímají o svého syna a výchovu zcela nechali na státních zařízeních. Rodinnou výchovu naprosto nezvládli. Pro zdárný vývoj zdravé osobnosti, je velmi důležitá v prvních letech jejich života, rodinná výchova, kterou rodina Novákových hrubě zanedbala. Z Radka vyrůstá osobnost bez jakýchkoliv morálních zásad, je náchylný k delikventnímu jednání a závislostem.

Zde se potvrzuje hypotéza, bohužel u rodiny Novákových má rodinné prostředí vliv na negativní rozvoj osobnosti.

❖ Přenáší se výchovný styl z rodiny orientační do rodiny prokreační?

Z Radka vyrůstá osobnost, které jsou cizí pojmy láska, přátelství, poctivost, čest. Vyrůstá z něj osobnost, která nebude schopna předávat ve své prokreační rodině správné vzorce chování.

7.3 Kazuistika č. 3

Matka

Martina Bártová, nar. 7. 12. 1975

Otec

Radek Bárta, nar. 4. 12. 1951

Syn

Miloš Bárta , nar. 1. 3. 1998

Rodina Bártova je značně problémová. Rodiče užívají alkoholické nápoje a potom dochází k vzájemnému fyzickému napadání. Paní Bártová pochází z též problémové rodiny, kdy matka se živila prostitucí. Nezl. Miloš má problémy ve škole, rodiče nechtěli navštívit psychologa.

Zpráva ze školy

Miloš navštěvuje ZŠ Podmostní, Plzeň

Problémy s chováním žáka byly již od začátku školního roku, ale od ledna se projevy jeho agresivity a vulgarity velmi vystupňovaly. Negativní projevy v chování jsou pravděpodobně způsobené nevhodnými vzory kamarádů. Je vulgární vůči vyučujícím, šikanuje spolužáky, je podezřelý z krádeže věcí, hrubě fyzicky ubližuje dětem ve třídě. Např. (udeří je do hlavy nebo s nimi naráží na zeď, povalí je na zem a bije je do zad). Vyvolává konfliktní situace i mimo školu. Rodiče byli několikrát pozváni do školy, kde jsme se jim snažili vysvětlit nevhodnost chování a hlavně velkou hrubost a agresivitu v chování u tak malého chlapce (v té době mu bylo 10 let). Otec se několikrát telefonicky zajímal o chování syna, slíbil nápravu, k té však nedošlo. Do dnešní ho dne věc rodiče neřešili, řešení odkládají s tím, že synovi domluví a uvádí, že jsou natolik pracovně vytížení, že nemají čas situaci jinak řešit. Miloš má 149 neomluvených hodin ve škole.

Návštěva OSPOD u Bártů doma

Paní Bártová nás utvrzovala v tom, že se k manželovi v žádném případě nikdy nevrátí, často ji fyzicky napadal, i před dětmi. Paní Bártová byla vyzvána k tomu, aby učinila patřičné kroky ve věci výchovných problémů nezletilého Miloše, aby se telefonicky objednala k patřičným odborníkům, tak, jak jí již doporučovala třídní učitelka. Paní Bártová naplňuje skutek podezření z přestupku na úseku školství a výchovy mládeže. Přestupková komise udělila matce napomenutí.

Výsledek šetření policie

Miloš Bárta způsobil škodu v prodejně. Dále pak v prodejně uschoval do své tašky a následně prošel pokladní zónou bez zaplacení ukrytého zboží, kdy se jednalo o: 1 dámské kalhoty, velikost XS. Bylo rozhodnuto vzhledem k věku podezřelého byl spisový materiál o přestupcích odložen. Milošovi v té době bylo 14 let.

Situace doma

Otec se odstěhoval do Plzně. Matka bydlí v Plzni u přítele. Miloš matku nerespektuje jako autoritu.

Zpráva ze školy

Milošovo chování se rychle zhoršilo a dnes je téměř nezvladatelné. Neustále vyrušuje. Miloš většinou při hodinách nepracuje, neustále něco pohazuje po třídě, vykřikuje nebo něčím bije do lavice. Při akcích mimo školu je neukázněný a často se chová tak, že ohrožuje zdraví (chodí po chodníku po rukou, naskakuje do vozovky). Proto jsme nuceni ho z mnoha akcí vyřadit pro nezvladatelnost. Nespolupracuje, na hodiny chodí

nepřipravený, nenosí učebnice ani školní batoh. Matka se i přes opakovaná upozornění se do školy nedostavila. Matka hledá neustálé výmluvy, proč se nemůže plně věnovat výchově svého syna. Pokud matka nebude se školou spolupracovat, není žádná možnost, jak Milošovo chování a docházku do školy usměrnit.

Výchovný pohovor na OSPOD

Za přítomnosti třídní učitelky, Miloše, ředitele školy, soc. pracovníce OSPOD, příslušníka PČR⁶⁹. Hovořeno s Milošem. Ten uvedl, že neví, proč se takhle ve škole chová, krčí rameny, jako že mu je jedno, jak se ve škole chová, k neomluveným hodinám uvádí, že zůstane doma, když je mu špatně, kolikrát o tom máma ani neví, pak jí to řekne třeba za několik dnů, že ve škole nebyl, pak máma neví co má napsat do omluvenky, protože neví, který to byl přesný den. Máma mu doma kolikrát hrozí, že ho dá do dětského domova, věří mámě, že by to udělala. Máma pracuje jako dispečerka a táta pracuje také u kamionové dopravy. Miloš uvádí, že svetr, který má na sobě má na boku vytrženou díru od čipu, je kradený, krade pro ně nějaký kamarád.

Šetření OSPOD u matky a Miloše v Plzni doma

Z rozhovoru s matkou usuzujeme, že matka nemá moc velký přehled o tom, jak nezl. Miloš tráví svůj volný čas. Matce jsme v průběhu šetření několikrát důrazně připomněli, že je nutné, aby na nezletilého více výchovně působila. Na závěr šetření jsme matku poučili o možných následcích chování nezl. Miloše. o tom, že kvůli záškoláctví může být trestně stíhána, i o tom, že pokud se chování syna výrazně nezlepší, může nastat situace, že bude podán podnět k příslušnému soudu na nařízení soudního dohledu, popř. nařízení ústavní výchovy. Na toto nám matka odpověděla, že se pokusí, aby se syn choval jinak, a aby zlepšil své chování ve škole. Na závěr dodala, že si myslí, že by synovi prospěl soudní dohled.

Zpráva z OSPOD

Miloš má opět neomluvené hodiny a pokračuje trestná činnost, je velmi pravděpodobné, že bude podán podnět k soudu na nařízení ústavní výchovy. Miloš si toho je vědom a tuto informaci bere na vědomí. Miloš týden nebyl ve škole, otec ani matka neví, kde Miloš je. Matka šla na PČR a nahlásila pohřešování syna. Na základě oznámení bylo zahájeno pátrání po nezletilém, nezletilý byl nalezen v Plzni u kamaráda.

⁶⁹ policie české republiky

Usnesení soudu

Okresní soud Plzeň - město nařizuje podle paragrafu 76 č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu ve znění pozdějších předpisů předběžné opatření, kterým se nezletilý Miloš Bárta, nar. 1. 3. 1998 svěřuje do péče Diagnostického ústavu Plzeň.

Protokol o výsledku osoby mladší 15 let podezřelé ze spáchání činu jinak trestného

V minulosti byl vyslýchán nezl. Miloš Bárta pro přestupek, čin jinak trestný třikrát, krádeže. Kázeňsky řešen ve škole pro neomluvené hodiny. Poslední známka z chování ve škole na konci školního roku pololetí byla 3.

Vyslýchán ve věci odcizení telefonu.

Šetření OSPOD v Dětském diagnostickém ústavu (DDÚ) v Plzni

Provedena návštěva nezl. v DDÚ v Plzni. Miloš uvedl, že se mu docela líbí, mají hodně naplněný program. Rád by jel na víkend ke svým rodičům, pokud mu to povolíme.

Hovořeno s etopedem

Etoped⁷⁰ sdělil, že Miloš dokáže využívat a zneužívat situace, je vychytralý, má velké sklony k podvodům a porušování, pravidel. Má stále obrovské vazby na kamarády z minulosti, se kterými se vždy stýkal na vycházkách. Dokáže shodit na kamarády i to, co neudělali, dělá to chytře. Kritiku bere s naprostou lehkostí a nadhledem, jako by po něm ta kritika sjede. Bohužel kritika ho, ale nezasáhne morálně, to, že krade, ho nikterak netrápí. Zrušení ústavní výchovy zatím etoped nebere jako vhodné.

Zpráva z OSPOD

Pan Bárta volal na sociální odbor, že se manželka paní Bártová od něj odstěhovala k jinému muži a chce se nechat rozvést. Pan Bárta trvá na tom, že si chce o víkendu vyzvednout Miloše on sám a chce ho k sobě domů, matka na něj nemá čas, a určitě Miloše celý víkend nechala, aby si dělal co chtěl, pan Bárta má strach, aby Miloš zas něco neprovedl.

Průběžná zpráva o chování Miloše Bárty, Dětský diagnostický ústav

Chování krátce po příchodu lze označit jako suverénní, sebejisté. Adaptace na nové prostředí probíhala bezproblémově a rychle. Pobyt v zařízení vnímá jako nepříjemnou situaci, kterou je však potřeba projít. Ihned navazuje kontakt s dominantními jedinci, kteří mají zkušenosti s trestnou činností. Režimové vedení a pevný řád přijímá bez

⁷⁰ speciální pedagog

obtíží. Je přizpůsobivý, adaptabilní. Mimo přímý dozor využívá situace a dopouští se různých podvodů, k vrstevníkům a mladším dětem se chová nadřazeně, přechovává zakázané předměty. Při hodnocení je schopen zpracovat jak pozitivní, tak negativní odezvu. Chlapec má tendenci předkládat svoji osobu jako maximálně úspěšnou, nadhodnocuje se, reálné sebereflexe není schopen. Je škodolibý, nespolehlivý a často prospěchářský.

Kontakty s rodinnými příslušníky probíhají pravidelně. Rodiče jsou informováni o podvodném jednání syna, nijak na to však nereagovali, výstup vůči chlapci nulový. Po víkendech u rodičů bývá zaražený, nechce sdělit, jak víkend probíhal.

Morálně – volní vlastnosti osobnosti jsou u chlapce značně nevyvinuty. Postoj k plnění povinností není vybudován, vnímání řádu a společenských pravidel je značně pokřiveno. Vzhledem k věku chlapce bude k pozitivním posunům docházet jen velmi zvolna – na základě dlouhodobě stabilního, režimového působení.

S ohledem na dosavadní neúspěšnost výchovného působení obou rodičů usuzujeme, že návrat Miloše Bárty do prostředí rodiny by nepřispěl k jeho zdravému rozvoji. V původním prostředí vnímáme riziko opětovného delikventního jednání a prohloubení prostoru pro rozvoj asociálního vnímání mezilidských vztahů. Dosavadní průběh diagnostického pobytu poukazuje na dobrou vnímavost chlapce k reedukačním prostředkům. Pokračování v přehledném a důsledném režimovém vedení s důrazem na posilování mravního vědomí se jeví jako oprávněné. Etoped doporučil psychologické vyšetření.

Rozhodnutí soudu

Okresním soudem byla u nezletilého Miloše Bárty, nar. 1. 3. 1998 nařízena ústavní výchova. Jmenovaný se umísťuje do VÚ, DDS Žlutice. Na základě závěrů komplexního vyšetření. Důvodem pro umístění jsou výrazné sklony k asociálnímu jednání a jeho chování je ovlivněno vrstevnickou skupinou, ve které se pohybuje. Dopouští se závadového chování, které hraničí s trestnou činností.

Závěr kazuistiky dle hypotéz

❖ Má rodinné prostředí vliv na rozvoj osobnosti?

Rodina Bártových je rodinou nefunkční. Rodiče jsou alkoholici, výchovu syna nezvládli. Syn pro asociální jednání je umístěn ve výchovném ústavu. Miloš je

nedostatečně socializovaný jedinec, který není schopen respektovat normy společnosti a naprosto nezvládá své jednání. i zde se potvrzuje hypotéza, z rodinného prostředí, které připravila rodina Bártových pro svého syna je jasně patrné, že svoji výchovu nezvládla a bude mít dalekosáhlé důsledky pro život jejich syna.

❖ Přenáší se výchovný styl z rodiny orientační do rodiny prokreační?

Chování Miloše je výsledkem z jeho orientační rodiny, kde na něj rodiče nevhodně působily. Babička Milošova byla prostitutka a připravila tak své dceři (matce Milošovo), také zcela nevhodné výchovné prostředí. Z této kazuistiky je patrné, že již v třetí generaci jsou předávány zcela nevhodné rodinné vzorce.

7.4 Kazuistika č. 4

Rodina

Vránových

Matka

Dana Vránová

Otec

Ing. Jan Vrána

Dvojčata

Matěj a Arnošt

Rodiče Vránovy vychovávají šestnáctiletá dvojčata. Otec pracuje jako inženýr staveb a matka je prodavačka. Bydlí v rodinném domě. Dvojčata navštěvují všeobecné gymnázium. Děti se učí průměrně. Mají koníčky, kamarády, občas jim s úkoly pomáhá otec. Otec i matka bývají denně doma a mají společnou večeři. Otec i matka mají autoritu a pravidelně se svými dětmi hovoří o problémech. Otec letos domluvil brigádu dětem u něho v práci. Dvojčata byla nadšená, že si mohou přivydělat. i když na stavbě dvojčata vykonávala podavačské práce, které byly fyzicky náročné, měla radost z dobře vykonané práce a prvních vydělaných peněz. Dvojčata chtějí pokračovat na vysoké škole.

Závěr kazuistiky dle hypotéz

❖ Má rodinné prostředí vliv na rozvoj osobnosti?

Je rodina funkční. Je to rodina, kde láska, úcta, respekt, zodpovědnost, spolehlivost, čestnost, společné zájmy, společně strávený čas s rodinou, tolerance a diskuze jsou hlavními pravidly výchovy pro své potomky. Je to rodina, která předává další generaci solidní základ pro další rozvoj zdravé osobnosti.

❖ Přenáší se výchovný styl z rodiny orientační do rodiny prokreační?

Zde je patrné, že pozitivní působení rodiny na své potomky, bude mít za výsledek rozvoj zdravé osobnosti.

7.5 Kazuistika č. 5

Rodina

Novákových

Matka

Jana Nováková

Otec

Daniel Novák

Dvojčata

Jiří a Pavel

Rodiče Novákovy vychovávají osmnáctiletá dvojčata Jiřího a Pavla. Otec pan Novák pracuje jako zedník a jezdí na montáže. Doma se zdržuje pouze dva víkendy v měsíci. Matka paní Nováková je v invalidním důchodu. Matka je tedy většinu času na výchovu dětí sama. Matka nemá autoritu a vše dvojčatům povolovala. Rodina pobírá sociální příspěvky, má tedy i nedostatek financí. Chlapci navštěvují sportovní soukromé gymnázium. Jiří a Pavel, přestože jejich rodina má nedostatek financí a rodiče jim platí gymnázium, školu navštěvovali sporadicky, měli zameškané neomluvené hodiny a již byli oba vyloučeni. Matka s otcem domluvili na gymnáziu podmíněčné přijetí zpět na školu. Oba propadli a opakují ročník. Chlapci začali pít alkohol a Pavel je již závislý. Doma rodičům ukradli snubní prsteny, které prodaly, aby si mohli koupit alkohol. Opět přestali docházet do školy. Matka ani otec si neví rady, děti zcela propadli alkoholu a kradou. Na doporučení Sociálního odboru, by chlapci měli nastoupit protialkoholní léčbu v Dobřanech. Jelikož je dvojčatům již osmnáct let a nestudují, měli by nastoupit do zaměstnání, nebo na úřad práce. Jiří ani Pavel nespolupracují a nechávají se živit rodiči...

Závěr kazuistiky dle hypotéz

❖ Má rodinné prostředí vliv na rozvoj osobnosti?

Rodina Novákových je funkční, ale matka je na výchovu dětí zcela sama. Omlouvá své děti, že jsou talentované ve fotbale a velmi jim povoluje. Chlapci nemají nastaveny pevné mantinely, kam až mohou zajít ve svém chování a dle toho se začínají projevovat jejich problémy v chování. Rodiče, zejména matka chlapcům nenastavila jasná pravidla a tzv. „mantinely“, kam až mohou zajít. Rodinné prostředí se projevilo na chlapcích v negativní podobě.

❖ Přenáší se výchovný styl z rodiny orientační do rodiny prokreační?

Matka a otec nastavili nevhodný výchovný styl s merkantilními a hypersenzitivní výchovou, kde je dítě rozmazlováno a bezdůvodně odměňováno. Chlapci jsou náchylní k závislostem a je zřejmé, že nevhodný výchovný styl budou předávat dále.

7.6 Kazuistika č. 6

Rodina

Drobných

Matka

Petra Drobná

Otec

Pavel Drobný

Dcera

Šárka Drobná

Rodina Drobných žije v malém městě v Plzeňském kraji.

Matka pracuje jako učitelka a otec je zámečnický. Dcera studuje Vysokou školu chemicko-technologickou v Pardubicích. Rodina se stará o svůj rodinný dům, spolu s prarodiči, kteří bydlí s nimi. Rodina je funkční, upřednostňují ve výchově vzdělání, slušnost, dobrou výchovu a laskavost. Se sousedy, ale i se spolupracovníky v zaměstnání vycházejí dobře. Rodina spolu komunikuje a problémy se snaží vyřešit, sdílí svůj volný čas a podporují jeden druhého. Rodiče i prarodiče jsou na dceru pyšní, neboť studium dcery je velmi náročné, ale dcera studuje zatím výborně a letos bude studia končit. Šárka již chodí s chlapcem a plánují si společnou budoucnost.

Závěr kazuistiky dle hypotéz

❖ Má rodinné prostředí vliv na rozvoj osobnosti?

Hypotéza se potvrzuje, dcera na základě vhodného rodinného prostředí uznává a naplňuje výchovu svých rodičů a prarodičů. Studuje, chodí s chlapcem a plánuje si budoucnost. Rodiče na základě dobrého výchovného stylu vychovávají dceru, na kterou jsou pyšní.

❖ Přenáší se výchovný styl z rodiny orientační do rodiny prokreační?

Ano jejich vhodný výchovný styl se přenáší již třetí generaci.

7.7 Kazuistika č. 7

Rozvodové řízení rodiny Hrubých

Matka

Jana Hrubá

Otec

Tomáš Hrubý

Syn

Tomáš Hrubý

Okresní soud rozhodl o návrhu matky na úpravu výchovy a výživy pro dobu po rozvodu a to takto:

Nezletilý Tomáš Hrubý se svěřuje do střídavé výchovy a výživy pro dobu po rozvodu vždy v každém lichém měsíci v kalendářním roce do výchovy matky a v každém sudém měsíci v kalendářním roce do výchovy otce.

Zpráva z psychologického vyšetření Tomáše

Vyšetření bylo provedeno na žádost dětské lékařky v souvislosti se zátěžovou situací spojenou s rozvodem rodičů.

V rodině Hrubý je jedno dítě, které studuje na střední škole. Rodiče se rozvádějí, vznikají zátěžové rodinné situace. Syn Tomáš byl několikrát svědkem jak otec matku fyzicky inzultoval. Otec si našel jinou partnerku a od rodiny se odstěhoval. Přestože soud schválil úpravu výchovy a výživy pro dobu po rozvodu, otec si bral syna dle svého vlastního plánu a tento režim záměrně narušoval. Přestože rodiče mají střídavou péči

po měsíci, otec si nevzal syna nikdy na déle než jeden den.

Psychologický obraz

Tomáš – inteligentní, bezproblémový chlapec, na kterého doléhá situace okolo rozvod jeho rodičů. Otec si bere syna nahodile, nedodržuje nastolený režim střídavé péče, tím vytváří nepředvídatelné stresové situace pro syna a jeho matku. Tomáš souhlasil s rozvodem, vzhledem k tomu jaké chování uplatňoval otec k jeho matce. Raději by zůstal s matkou a nechce navštěvovat otce. Je pro něj velmi stresující být u otce, kde by byl s jeho přítelkyní. Pro chlapce je největší problém i to, že otec nedokázal po celou dobu najít s Tomášem chvíli si o celé situaci rozumně promluvit. Otec uplatňuje autoritativní a ultimativní chování, které chlapce uzavírá a zatvrzuje.

Závěr psychologického vyšetření

Z výše uvedeného se jeví jako neschůdnější řešení prozatím chlapce nechat v trvalé péči matky s jasným vymezením času pro otce. Otec by neměl prosazovat svá práva příkazy, ale zkusit promluvit s chlapcem a snažit se vycházet s ním v dobrém a nenaléhat na něj. Celou situaci ještě významně komplikuje fakt, že se protahuje majetkové vyrovnání, což způsobuje nejistotu a finanční těžkosti.

Otec je informován a souhlasí prozatím se svěřením svého syna do trvalé péče matky a Tomáš ho bude navštěvovat vždy dva víkendy v měsíci.

Zpráva z OSPOD

Pan Hrubý kontaktoval OSPOD se stížností, že jeho bývalá žena nechce pustit syna na víkend k němu domů. Matka ovšem bývalého manžela kontaktovala, zda by mohl Tomáš přijet jen na neděli, protože s ním chce v sobotu jet na lyže, výjimečně. Pan Hrubý to však pochopil jako naschvál od své bývalé ženy a kontaktoval OSPOD.

O 14 dní později vznikl další konflikt, tentokrát Tomáš nechtěl odjet na víkend k otci. Bývalý manžel ztropil scénu u Tomáše doma. Sociální pracovnice hovořila s chlapcem. a ten uvedl, že má na tátu hezké vzpomínky, ale chodit k němu nechce. Panu Hrubému bylo navrženo, aby se spojil s psychologkou a poradil se s ní, jak by měl navázat zase dobrý vztah se svým synem. Pan Hrubý se obává, že jeho bývalá paní navádí Tomáše proti otci.

O 14 později se na OSPOD dostavila paní Hrubá s tím, že její bývalý manžel nechal odpojit elektřinu v jejím bytě, bez jejího svolení. Paní Hrubá našla doma syna jak plakal, protože pracovníci elektráren jim odpojili elektřinu. Syn je po tomto zážitky velmi

stresovaný a již nechce navštěvovat otce vůbec. Matky a syn to chápou jako schválnost ze strany otce, protože matka nechce přistoupit na otcovo majetkové vyrovnání.

Pracovnice OSPOD si domluvily s Tomášem a jeho otcem schůzku. Pohovořily si s Tomášem i otcem, situaci zklidnily a syn slíbil, že bude otce pravidelně navštěvovat.

O 14 dní později proběhl soud ohledně svěření syna do trvalé péče matky a výši výživného. Matka navrhla výživné na syna 4000,-Kč. Ale jelikož pan Hrubý začal podnikat a má nyní minimální výdělek, soud uložil panu Hrubému výživné v částce 2000,-Kč. Paní Hrubá je s výší výživného pro syna velmi nespokojená, protože ví, že má výdělek podstatně vyšší než uvádí její bývalý manžel. Bohužel nemůže to doložit.

Závěr s odstupem dvou let

Tomáš je již prakticky dospělý, vystudoval střední školu a nyní je na vysoké škole. Bydlí u matky a otce navštěvuje, kdy potřebuje a kdy se mu chce. Nyní, se situace kolem rozvodu a majetkového vypořádání uklidnila a Tomáš je vyrovnaný. Rodiče si přestali připravovat schválnosti a každý žije svůj život.

V době rozvodu svých rodičů, byl Tomáš zoufalý a situaci několikrát řešil psycholog. Rodiče si dělaly schválnosti a Tomáš musel přihlížet. Po návštěvách u psychologa, Tomáš získal nezávislý náhled na situaci a vyrovnal se se stresovou situací správně. Rodiče bohužel neudrželi své emoce na uzdě a nechali svého syna přihlížet situacím, které byly velmi zatěžující pro dítě. Nyní s odstupem času se situace uklidnila, rodiče spolu vycházejí bez problémů a Tomáš s nimi také.

Závěr kazuistiky dle hypotéz

❖ Má rodinné prostředí vliv na rozvoj osobnosti?

Rodiče v raném dětství nastolily Tomášovi vhodné rodinné prostředí, díky němuž v době krize (rozvodu svých rodičů) mohl čerpat sílu. Rodinné prostředí mělo tedy vliv na rozvoj osobnosti.

❖ Přenáší se výchovný styl z rodiny orientační do rodiny prokreační?

Tuto hypotézu nemohu potvrdit, protože v kazuistice nejsou prarodiče a Tomáš ještě nezaložil svoji prokreační rodinu a není jasné, jaký dosah měla krizová situace na Tomášovo chování.

8 SHRNUTÍ PRAKTICKÉ ČÁSTI

V kazuistice č. 1 malý Jan je od matky fyzicky inzultován od dětství, kde matka omlouvá své chování, tím, že měla také takové dětství. Potvrzuje hypotézu č. 2, kde uvádím, že se výchovný styl orientační rodiny (když byla matka dítě), přenáší do své prokreační rodiny (na malého Jana), kdy hrozí nebezpečí, že Jan použije stejný vzorec chování i ve své nové rodině. Způsoby chování nebo týrání dítěte, zneužívání, nemá pouze krátkodobé účinky, ale má dlouhodobé důsledky pro celkový vývoj osobnosti.

V kazuistice č. 2 se potvrdila hypotéza č. 1, kde má rodinné prostředí vliv na vývoj osobnosti. Tady bohužel osobnost, která vyrůstala v prostředí rodiny, kde matka je prostitutka a otec se nezajímá o svého syna, má pokřivené vzorce chování. Z Radka vyrůstá osobnost bez jakýchkoliv morálních zásad, je náchylný k delikventnímu jednání a závislostem.

V kazuistice č. 3, je rodina, která zcela nezvládla výchovu svého syna. Nevěnovali se v dětství svému synovi. Syn se snažil upoutat své rodiče alespoň negativním chováním. Miloš má sklony k delikventnímu jednání, začal krást. Nemá díky svým rodičům žádné morální zábrany. Vrcholem bylo konstatování etopeda z výchovného ústavu, kde je Miloš umístěn:

„S ohledem na dosavadní neúspěšnost výchovného působení obou rodičů usuzujeme, že návrat Miloše Bárty do prostředí rodiny by nepřispěl k jeho zdravému rozvoji.“

V kazuistice č. 4, je rodina, která předává další generaci solidní základ pro další rozvoj zdravé osobnosti.

V kazuistice č. 5, je rodina v podstatě funkční, ale matka nebyla schopna nastavit rodinné normy a pravidla. Z dvojčat jsou v osmnácti letech alkoholici, školu opustili předčasně jsou náchylní k delikventnímu jednání.

V kazuistice č. 6 je rodina, která má funkční zázemí pro správný rozvoj osobnosti.

V kazuistice č. 7 rodina Hrubých řeší rozvod. v době rozvodu je rodina značně nestabilní a trvá cca. 2 roky, než se stresové situace uklidní. Po uklidnění emocí se rodina vrací zpátky do normálního života a syn na základě vhodného rodinného prostředí před rozvodem, byl schopen se vyrovnat se zátěžovou situací.

Hypotéza č. 1

Má rodinné prostředí vliv pro rozvoj osobnosti?

Se potvrdila, rodinné prostředí, zejména výchova, atmosféra a společné soužití rodičů a dětí, má vliv pro rozvoj osobnosti. Osobnosti v dospělosti používají naučené vzorce z dětství ať pozitivní či negativní.

Hypotéza č. 2

Přenáší se výchovný styl orientační rodiny do rodiny prokreační?

Hypotéza se také potvrdila, neboť z výše napsaných kazuistik vyplývá, že výchovné styly se přenáší z rodiny orientační do rodiny prokreační.

ZÁVĚR

K vypracování bakalářské práce jsem použila dostupnou odbornou literaturu, kazuistiky a zkušenosti z mé odborné praxe na sociálním odboru. Pokusila jsem se najít odpovědi na stanovené dvě hypotézy:

- ❖ Má rodinné prostředí vliv pro rozvoj osobnosti?
- ❖ Přenáší se výchovný styl orientační rodiny do rodiny prokreační?

Použila jsem několik kazuistik, kde figurují zejména rodiny nefunkční, ale jako porovnání jsem použila kazuistiky, kde rodiče dávají důraz na vhodné rodinné prostředí pro své děti. Děti z dysfunkčních rodin mají problémy s pocity deprivace, která je způsobena při dlouhodobém neuspokojení citových potřeb.

Na vývoj osobnosti má vliv i vnější prostředí např. škola, kamarádi, vrstevníci. Ale nejvýznamnějším činitelem pro vývoj osobnosti je rodina a rodinné prostředí. Rodina a rodinné prostředí se významným způsobem podílí na vývoji osobnosti. Aby z dítěte vyrostla zralá osobnost, je zapotřebí trpělivosti ze strany rodiny trvalého působení, správného nastavení rodinných norem, pravidel a v neposlední řadě i kulturních hodnot rodiny. Dobrý rodič je svému dítěti průvodcem. Každé působení rodičů zanechává na dítěti nesmazatelné stopy a mohou to být stopy pozitivní, ale i negativní.

„To nejdůležitější, co můžeš svým dětem dát, mnohem důležitější než cokoli materiálního, je pocit sebedůvěry. Pokud dokážeme dát svým dětem pocit sebedůvěry, budou pak schopny samy dosáhnout všeho ostatního, co budou potřebovat.“⁷¹

Výsledkem srovnávání kazuistik je logickým závěrem vyvozeno, že vhodné rodinné prostředí pro správný rozvoj osobnosti je prostředí, kde láska, porozumění a trpělivost, jsou v rodině na denním pořádku. Jedině z takového prostředí vyroste v osobnost, která bude schopna předávat vhodné rodinné vzorce i ve své nově založené prokreační rodině.

„Každé Stádium má nejen své těžkosti, ale také své klady, možnost radosti, pozitivní životní náplně, přínosu pro jedince i pro skupinu a společnost. Zda a nakolik se tato

⁷¹ BERNE, Patricia H a Louis M SAVARY. *Jak nevychovat dítě s pocitem méněcennosti*. Vyd. 1. Překlad Zdeňka Dostálová. Praha: Portál, 1998, 8 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-717-8192-4.

*možnost přeměny ve skutečnost, to závisí na součinnosti mnoha činitelů.*⁷²

⁷² ČÁP, Jan. *Psychologie výchovy a vyučování*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1993, 147 p. ISBN 80-706-6534-3.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

BARTÁK, Jan. *Jak vzdělávat dospělé*. 1. vyd. Alfa, 2008, s.77. ISBN 978-80-87197-12-7.

BARTONÍČKOVÁ, Klára, Jana MARHOUNOVÁ, Evžen ŘEHULKA a Stanislav STŘELEC. *Občanský a společenskovední základ - přehled středoškolského učiva: pro střední školy*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2009, 272 s. Maturity. ISBN 978-80-251-2631-8.

ČÁP, Jan. *Psychologie výchovy a vyučování*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1993, 415 p. ISBN 80-706-6534-3.

FARKOVÁ, Marie. *Vybrané kapitoly z psychologie*. 2.vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2008, 334 s. ISBN 978-80-86723-64-8.

HOLUB, Milan, Jana MARHOUNOVÁ, Evžen ŘEHULKA a Stanislav STŘELEC. *Zákon o rodině a předpisy související: pro střední školy*. 3. přeprac. vyd. Praha: Linde, 1998, 679 s. Maturity. ISBN 80-720-1093-X.

HORÁK. *Hovoříme s rodiči: Sborník rozhlasových přednášek*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979, 20 p.

HORÁK, Kamil. *Mezi námi rodiči*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakl., 1991, 137 p. ISBN 80-042-3928-5.

HORSKÝ, Jan a Markéta SELIGOVÁ. *Rodina našich předků*. Praha: Nakl. Lidové noviny, 1997, 143 p. ISBN 80-710-6195-6.

KERN, Hans. *Přehled psychologie*. Vyd. 2., opr. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-717-8426-5.

MARÁDOVÁ, Eva, Jana MARHOUNOVÁ, Evžen ŘEHULKA a Stanislav STŘELEC. *Kapitoly z rodinné výchovy: pro střední školy*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 1992, 157 s.

ISBN 80-852-9884-8.

MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Nevlastní rodiče a nevlastní děti*. 1. vyd. Praha: Grada, 1999, 143 s. ISBN 80-716-9897-0.

MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2008, 380 s. ISBN 978-807-3675-028.

MATOUŠEK, Oldřich. *Základy sociální práce*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007, 309 s. ISBN 978-807-3673-314.

MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, 351 s. ISBN 80-736-7002-X.

PÁVKOVÁ, Jirřina. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999, 229 p. ISBN 80-717-8295-5.

ŘÍČAN, Pavel a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Dětská klinická psychologie*. Vyd. 3., přeprac. a dopl., v Grada Publishing vyd. 2. Praha: Grada, 1997, 450 s. ISBN 80-716-9512-2.

SMRČKA, F. *ABC Rodinné výchovy. Dítě předškolního věku*. Praha. Státní pedagogické nakladatelství Praha, 1969, 139 s.

TRPIŠOVSKÁ, Dobromila. *Vývojová psychologie pro studenty učitelství*. Vyd. 1. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, Pedagogická fakulta, 1998, 106 s. Skripta (Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem). ISBN 80-704-4207-7.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese. Variabilita a patologie lidské psychiky*. 1.vyd. Praha: Portál, 1999, 336 s. ISBN 80-717-8214-9.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 522 s. ISBN 80-717-8308-0.

Seznam použitých zahraničních zdrojů

BACUS-LINDROTH, Anne. *Mé dítě si věří*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, 159 s. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-7367-296-6.

BERNE, Patricia H a Louis M SAVARY. *Jak nevychovat dítě s pocitem méněcennosti*. Vyd. 1. Překlad Zdeňka Dostálová. Praha: Portál, 1998, 132 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-717-8192-4.

BIDDULPH, Steve. *Tajemství výchovy šťastných dětí*. Vyd. 1. Překlad Eliška Neckařová. Praha: Portál, 1999, 133 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-717-8334-X.

BIDDULPH, Steve. *Proč jsou šťastné děti šťastné*. Vyd. 2. Překlad Jana Pištorová. Praha: Portál, 2000, 139 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-717-8411-7.

BRIERLEY, John. *7 prvních let života rozhoduje*: [nové poznatky o vývoji mozku a výchova dítěte]. 2. vyd. Praha: Portál, 2000, 111 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-717-8484-2.

DELAROCHE, Patrick a Richard M EYRE. *Rodiče, nebojte se říkat ne: zásady pozitivního rodičovství, vedoucí k výchově spolupracujících, sebevědomých a citlivých dětí*. Vyd. 2. Překlad Markéta Demlová. Praha: Portál, 2007, 138 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-7367-347-5.

ELLIOTT, Michele. *Jak ochránit své dítě*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1995, 173 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-717-8034-0.

GRAY, John. *Muži jsou z Marsu, ženy z Venuše a děti jsou z Nebe: zásady pozitivního rodičovství, vedoucí k výchově spolupracujících, sebevědomých a citlivých dětí*. Vyd. 1. Překlad Petra Klůfová. Praha: Práh, 2000, 334 s. ISBN 80-725-2031-8.

HAYES, Nicky. *Základy sociální psychologie*. Vyd. 4. Překlad Irena Štěpaníková. Praha: Portál, 2007, 166 s. ISBN 978-807-3672-836.

HOWE, Michael J a Harriet GRIFFEY. *Dejte svému dítěti lepší start do života: jak povzbudit u dětí chuť k poznávání a učení od nejútlejšího věku*. v českém překladu 1. vyd. Překlad Marie Adamová. Praha: Praktik, 1997, 158 s. ISBN 80-902-2860-7.

KOPIETZ, Gerit a Jörg SOMMER. *Táta, máma a jak na ně, aneb, Jak vychovávat rodiče: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. 1. vyd. Překlad Irena Štěpaníková. Praha: Amulet, 2000, 149 s. Alfabet. ISBN 80-862-9947-3.

PIAGET, Jean a Bärbel INHELDER. *Psychologie dítěte*. Vyd. 2., v nakl. Portál 1. Překlad Eva Vyskočilová. Praha: Portál, 1997, 143 s. ISBN 80-717-8146-0.

Seznam použitých internetových zdrojů

LABUSOVÁ, E. *o nevhodných přístupech v rodičovské výchově, psychickém násilí a jeho vliv na dítě*. [online]. [cit. 2013-02-15]. Dostupné z: <http://www.sancedetem.cz/srv/www/content/pub/cs/clanky/o-nevhodnych-pristupech-v-rodicovske-vychove-psychickem-nasili-a-jeho-vlivu-na-vyvoj-ditete-48.html>

MASLOW, A. Dostupné z: [online]. [cit. 2013-02-14]. DOI: <http://zrcadlo.blogspot.cz/2008/06/maslowova-pyram>.

KOMENSKÝ, Jan Amos. *Informatorium školy mateřské* [online]. Vyd. v nakl. Academia 2. Praha: Academia, 2007, 132 s. [cit. 2012-12-02]. Europa (Academia), sv. 5. ISBN 978-802-0014-511.

Český statistický úřad. *Obyvatelstvo podle pohlaví, věku a rodinného stavu*. [online]. [cit. 2013-03-01]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/publ/1417-11-n_2011

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Tabulka obyvatelstva v České republice podle věkových kategorií	24
Graf 2: Maslowova pyramida potřeb	25

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha a – Bibliografické údaje.....	I
---------------------------------------	---

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Helena Vavříková

Obor: Vzdělávání dospělých

Forma studia: kombinovaná

Název práce: Význam rodinného prostředí pro rozvoj osobnosti

Rok: 2013

Počet stran textu bez příloh: 46

Celkový počet stran příloh: 60

Počet titulů českých použitých zdrojů: 20

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 12

Počet internetových zdrojů: 4

Počet ostatních zdrojů: 0

Vedoucí práce: Mgr. Bc. Simona Bejvlová